

СЛОВО

Просвіти

Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 42 (262)
14–20 жовтня
2004 р.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

фото Г. Обарської

Сьогодні в номері:

**Вибори:
вдома і за
кордоном**

стор. 2—3

**Релігійний
акцент
кандидатів**

стор. 6

**3 Покровою
будьте
здорові!**

ФЕНОМЕН,

або ЩЕ ОДНЕ УКРАЇНСЬКЕ «ТОМУ ЩО»

Ці темно-сірі клепті пшеничних ланів уздовж траси під блакитним серпневим небом, що єднає Київщину з Черкащиною, — як нав'язливий символ нашої держави — прапора. Земна його частина стемніла й відлякувала своєю неприродною сірістю. З ланів, що, здається, також почорніли від якоїсь неймовірної української печалі, зерно поволі висипалося в землю, а десь уже в колосках проклюнулися й паростки. А на скошених нивах поміж щетини стерні густо зійшла пшеничка — ота, про яку невтомні «златоусти» посткомуністичної доби, як і тоді, глаголять: «Зібрано без втрат». Ходив самотній бусол, тягав одне крило, скльовував ті нічийні щедроти, і знову це в'язалося у символ «незалежності»: отак і Україна, як та підбита птаха, дошкандибала до свого фатального 13-ліття, тягає одне крило серед понищеного багатства, незалежна від природного плину й спроможності злетіти.

На цьому тлі чомусь пливло велетенське, силувано усмінене лице, назване дотепниками «біг-мордою». Обличчя новітнього ха-зіяна, ще одного директора України. На ньому вже відпрацювалася симптоматика «батька нації», що ще вчора лягав у стаді, а вранці раптом відчув себе пастухом.

Селянська логіка стала вирішувати прості арифметичні рівняння на множення й ділення. Коли б ось ці великі мільйони народних гривень, відібраних на зображення ще одного «героя України», та помножити на їх кількість, а потім поділити на мільйони голодних і виснажених, то в знаменнику мали б бодай один день нагодованої велетенської армії страждених. Чи використати б ці кошти на збирання почорнілих хлібів, придбання техніки й віддати тим, хто має на це святе право, — хліборобам і тисячам злюмпенізованих селян, якими знову стали повнитися наші села, як колись повоенні. Люди в наші дні не наїдаються хліба, а в суп кладуть шматочок лою, як у 33-му.

Але «мудреці вищої державної математики» пояснять вам, що це неможливо зробити, «тому що» не дозволяє теорія ймовірності чисел і закон відносності, за якими новітні «батьки нації» бідніші від найбагатших мультимільярдерів планети, а наші бідняки, можливо, багатші від опухлих від голоду дітей з африканських країн. «Тому що», коли б ми мали свого українського Платона, то він, напевно, пояснив би не лише схему здорового державотворення, а й процес «державницького генезису», відбору, творення елітної ієрархії, яка у своєму «політичному генкоді» мала б нести звіт і відповідальність за край, історичну добу, за народ, його долю і долю держави. Що патріотизм — не патологічні витребеньки купки націоналістів, а елітне почуття, первісне, успадковане людиною ще від прабатька Адама, покараного Всевишнім за те, що він осквернив непослухом і переступом свою батьківщину — Едем.

«Тому що» саме це почуття й відсутнє у суцільних державників, бо відбір триває на тоталітарній спадковості зі всією її генетичною схемою. І найвищий щабель «відповідальності» — це рівень директора, пролетарської еліти. «Тому що» в цій ментальності відсутній бодай один нерв думання про Україну як державу, її планетарний статус.

Дотепний наш народ всю цю піраміду ще в перші роки незалежності назвав не зовсім гарно — «дерьмократією». З цього визначення народився довгий синонімічний ряд: охлократія, дралократія, обдира-лократія, драмо-трагікратія, вуркократія. І цю словесну гру можна продовжувати.

Методи захоплення влади ще від десяти містичних халдейських царів, які «приходили з неба», і до нинішніх днів підступні й жорстокі. Цей шлях густо политий кров'ю. Але наші царі приходять не з неба, а, напевно, з тартар, і їхній шлях слизький від слизу й хвороботворних мікробів, ураже-

ний моральним розпадом і некротичними духовними процесами суспільного організму. Здається, людство рідко коли так загравало з безчестям і злочинністю в досягненні престолу. Уповноважені від влади, як колись збирачі продподатку, ходять по хатах всієї соборної, і, погрожуючи й шантажуючи безправний люд, обіцяють влаштувати ще веселіше життя — не виорати город, не дати палива, не змолотити хліба на присадибній ділянці, — виривають підписи за «єдиного претендента», «тому що» такого в нас ще не було, немає й ніколи не буде! «Тому що» він проходив таку школу життя, що багатьом і не снилося! «Тому що» він «має на чолі харизму» рівноапостольного Володимира Великого, Ярослава Мудрого, гетьмана Івана Мазепи, їхню любов і їхній біль за рідний край. «Тому що» на появу його, кришталево-чистого, великого, мудрого, працювала вся генетична потуга нації, і саме йому, як запевняють ієрархи українофобської церкви, «вручено Благодать» зробити усіх нас щасливими, звершити те, чого не зуміли великі князі та гетьмани. «Тому що» його любов до України, її мови, культури світиться в кожному вимовленому ним слові, у всій його суті. «Тому що» він одержимо вчився у свої молоді літа, до нестями працював над собою, щоб весь свій інтелект, освіченість покласти на оltар України. «Тому що» вся охло-вурко-драло-дурнократія розраховує не на народ, а на залакане стадо баранів, загнане в кошару, що вже тремтить від жаху, чуючи брязкання ножів у руках професіоналів-різників. І цей розрахунок не такий уже й безпрограшний: маргінес, в якому тримається генетичний страх, із хуторянською байдужістю покірно ставить свої підписи за «єдиного»: подекуди за 50 гривень, здебільшого — з «альтруїстичних міркувань».

Закінчення на с. 4—5

стор. 9

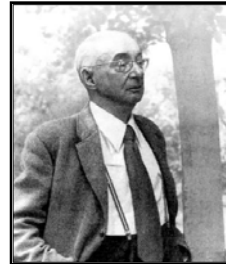
**Так,
державна!**

стор. 10

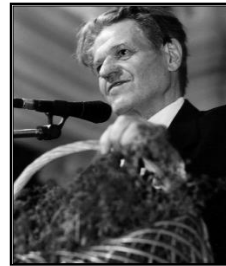
**Про терор
і любов**

стор. 12

**Життя
як діяння**

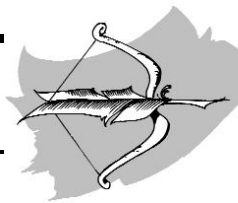
стор. 14

**Унікальність
Євгена
Товстухи**

стор. 15

ДУХОВНА ЄДНІСТЬ КПУ І УПЦ САБОДАНА

Передумовою того, що сьогодні Комуністична партія України з беззмінним лідером Петром Симоненком має дуже дружні стосунки з РПЦ і УПЦ Володимира (Сабодана), була взаємна толерантність правлячого комуністичного режиму й РПЦ до 1990-х років. Упродовж першого десятиліття нашої незалежності КПУ, не відходячи від лєнінських заповітів атеїзму, створювала депутатські об'єднання на захист "канонічного православ'я", виступала із заявами й позовами до державних органів, щоби визнати незаконним створення "розкольників", тобто незалежної, УПЦ КП із Патріархом Філаретом. Водночас "стара гвардія" в особах голів регіональних держадміністрацій і начальників місцевих відділів Держкомрелігії робила все, щоби не зареєструвати громади УПЦ КП і перед храми цієї конфесії "канонічній". У 2001-му, наперед візиту Папи Івана-Павла Україну, як заявив П. Симоненко, "із всех політичних сил только компартия поддержала позицию Православной Церкви и охарактеризовала организованную "папа-шоу" как политическую провокацию" (До речі, розлогі інтерв'ю головного комуніста, як і О. Мороза, вміщені на офіційному сайті УПЦ). Таким чином, перед парламентськими виборами 2002 року комуністи максимально зблизилися з митрополитом Володимиром (Сабоданом). Зустріч Симоненка з Предстоятелем РПЦ Алексієм II з висловленням взаємної підтримки остаточно визначили релігійно-політичний статус комуністів, підваживши основу їхньої ідеології — войовничий атеїзм, і одержавши, натомість, "духовное единство с Русской Православной Церковью, а значит, и с братскими славянскими народами". Під час нинішньої виборчої кампанії кандидат у президенти пан Симоненко "державі, релігії, народу і комуністам" присвятив у "Голосі України" кілька дуже розлогих статей. Очевидно, йшлося про законність і "канонічність" УПЦ Володимира (Сабодана), як і про те, що УПЦ КП, УГКЦ і УАПЦ треба оголосити поза законом. Вождь атеїстів стає науковим авторитетом в історії Церкви, оприлюднюючи "сенсаційні" факти про "доповідну записку уніатського митрополита Андрія Шептицького" до імператора Австро-Угорщини з "планом автокефалії" для підпорядкування православних українців світській владі імператора. Дізнаємося і про "тісну співпрацю А. Шептицького з Адольфом Гітлером", але головна ідея "теологічної" розвідки П. Симоненка полягає в тому, що "в разі перемоги В. Ющенка канонічне православ'я в Україні буде під серйозною загрозою. За офіційною ширмою рівності релігійних конфесій православний цивілізаційний шар може бути просто змити".

ДЕРЖАВНА ЦЕРКВА І ЯНУКОВИЧ

Взагалі, релігійний акцент кандидатів — особлива риса цьогорічних виборів. Останнім часом акцентує-

ся релігійність головного кандидата владної команди В. Януковича. Хід російських політтехнологів покликаний розвіяти імідж "аморального, кримінального диктатора" Януковича. Після нехорошої історії з яйцем Віктор Федорович у супроводі Предстоятеля УПЦ Володимира (Сабодана) відвідав Святу Землю із храмом Воскресіння Христового, зустрівшись із Патріархом Єрусалима та всієї Палестини Іринеем. Окрім того, прем'єр посприяв наданню Святогірському монастирю на Донеччині статусу Лаври, яку освятили 25 вересня за участю Кобзона й представника московського Патріарха Алексія II, а "для охрани привлекли всевозможных спецов — от водолазов до саперов", "в оцеплении стояло до тысячи русских и украинских казаков". 30 вересня прем'єр уже скликав до себе членів Ради Церков і релігійних організацій України — керівників духовних мі-

дження народними депутатами в якості Голови Кабміну поїхав за благословенням до Віктора Маркіяновича Сабодана і згодом усталив традицію виконавчих, законодавчих і судових представників владної команди заїжджати до Києво-Печерської лаври на зустрічі-консультації з митрополитом Володимиром. Лаврські прийоми-обіди найвищих чиновників стали звичним розряджувачем явищем (часті гості — А. Деркач, Г. Васильєв і В. Пустовойтенко, В. Демехін і М. Песоцький, П. Симоненко й К. Самойлик...). Як практична реальність утверджується "державна Церква", єдино присутня в державних ЗМІ. Не випадково, мабуть, Віктора Януковича зображено на іконі Пресвятої Богородиці серед православних святих у донецькій каплиці "Святої Вервєці" УПЦ МП. Державна Церква настільки зрослася з місцевою владою України, що після реес-

ся серед школярів усієї України. На першому форзаці — зображення прем'єра з Володимиром (Сабоданом), далі — звернення митрополита до всіх школярів.

У рейтинговій четвірці кандидатів, окрім Симоненка і Януковича, є ще опозиційний лідер Віктор Ющенко. Що стосується найбільш імовірного й небезпечного для влади кандидата Ющенка, то він, на відміну від прем'єра — носія орденів УПЦ (МП) Святого князя Володимира й Святого преподобного Нестора Літописця, — публічно не задекларував себе лояльністю виключно до якоїсь однієї Церкви. У своїх виступах він завжди говорить про "Українську Церкву" і неприпустимість міжконфесійних суперечок. Натомість, ті, хто його знає (див. інтерв'ю Миколи Кульчинського в ч. 40 "СП"), від-

Господь послав людям дух розуму і нелицемірну любов до країни нашої, і був милостивим до неправд і провин наших, і помилював нас". Водночас храмові й особисті молитви "за справедливі вибори Президента і розвиток держави України" започаткували також вірні РКЦ і УГКЦ, відповідно до Звернення Синоду єпископів Києво-Галицької митрополії УГКЦ від 24.06.2004 р.

Щодо позиції інших Церков і релігійних об'єднань, вони прослідковуються за політичними ознаками кандидатів. Римо-Католицьку Церкву може привабити "прозахідний" імідж Ющенка. Мусульмани неоднозначні. Партія мусульман України через лідера Кримського відділення Садику Берберова підтримала В. Януковича. Натомість загальнонаціональний меджліс і курултай

риторії. В назві "Україна" приховано натяк на те, що це прикордоння. Між світом живих і світом духів... Все могли б пояснити циганки та бабки-ворожки... Історики теж не потрібні. Вони своїми схемами гвалтують нашу національну бісівщину. Подивіться на українську минушину неупередженим оком. Події без причин, без закінчень... упірі і святі. Наша справжня історія — астральна. В наших рідках може не стати риби, а русалки в них будуть завжди... VIP нації конкурують на ниві розширення свідомості. Але ж саме цим ми і займалися тисячу років, сидючи по берегах нашого Дніпра і на верхівках наших курганів... Кабінет Міністрів має змінити форму своїх засідань. Їм потрібно придбати кришталеву кулю і споглядати кризь неї свічку. Або взятись за руки й утворити магічне коло. Або піти до церкви і помолитися... Марно шукати у співвітчизника фрейдистських ком-

в. Натомість він з вами

тається і усміхнеться, а

тиждень у вас нірки

яються. Це, до речі, про

нальну оборону... Я з

твом захищаю права

ка Святого і материнські

ава Матері Божої..."

Інші кандидати в прези-

нти переважно заявляють

своїх програмах про за-

звпечення свободи совісті,

мжконфесійної злагоди. Ок-

рім того, голова Слов'янсь-

кої партії і "Союзу право-

славних громадян України"

Олександр Базилік відвер-

то обіцяє "захист УПЦ (на

чолі з Володимиром Сабоданом) від розкольників".

В. Нечипорук, як і Ю. Збітнев

(за "Помісну православну

Церкву", "скасування відок-

ремлення Церкви від держа-

ви", "розвиток традиційних

конфесій"), О. Омельченко

(в одному інтерв'ю сказав

навіть, що знає, як реально

створити "єдину православ-

ну Церкву" в Україні), О. Мо-

роз, Д. Корчинський і О. Ба-

зилік назвали себе право-

славними християнами.

Просто "віруючими" себе

публічно визнали О. Ржав-

ський ("не вбачаю великої

різниці між вірою католиць-

кою і православною"), Анд-

рій Чорновіл, Роман Козак

("стрижневими" для єдиної

помісної Церкви, за ним,

"можуть стати Київський

патріархат, греко-католиць-

ка Церква або ж Автоке-

фальна"), Сергій Комісарен-

ко, Василь Волга ("я навчав-

ся в семінарії, маю глибокі

знання у теологічних нап-

рямках"), Анатолій Кінах,

Михайло Бродський, Вла-

дислав Кривобоков, Богдан

Бойко, Микола Грабар. На-

таля Вітренко на пряме за-

питання про релігію відпові-

ла так: "Кожний має право

взагалі бути атеїстом або

вибрати собі віросповідан-

ня. Але я сама підтримую

православ'я і Московський

патріархат". Ліберал Ігор

Душин зазначив, що "питан-

ня віри я вважаю найбільш

інтимною сферою", а Мико-

ла Рогожинський визначив

себе "людиною, що сповідує

духовні і моральні цінності".

Натомість, тільки голова

КПРС О. Яковенко виявив

себе "атеїстом, але не во-

йовничим", додавши, що

"спокоєнвічно в нас — Пра-

вославна Церква. А патріар-

хат ми визначимо. Зберемо

всі Церкви хуралом і визна-

чимося".

● Олександр СОЛОНЕЦЬ

ВИБОРИ І ЦЕРКВИ

Церква та релігійні організації відокремлені від держави, — стверджує частина 3 статті 35 Конституції України. Частина 8 статті 5 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації", у свою чергу, визначає, що релігійні організації не мають права брати участь у діяльності політичних партій і вести виборчу агітацію за того чи іншого кандидата. Водночас серед суспільних інституцій найбільшою довірою в населення, за всіма соціопитуваннями, користується саме Церква. Вона ж сьогодні, у передвиборній актуальності, стає звичайним електоральним полем для багатьох кандидатів. Це поле охоплює більшість виборців із домінуванням православних Київського і Московського патріархатів, значною часткою греко-католиків (переважають у Галичині). Окрім того, помітні в Україні протестанти й інші нетрадиційні деномінації (євангелісти, харизмати, баптисти, свідки Єгови тощо), присутні й римо-католики, юдеї, мусульмани (кримсько-татарський чинник) й навіть кришнаїти — релігійні організації тут давно перейшли рубіж сотні. З'ясувалося, законодавчий слоган "Церква відокремлюється від держави й політики" так само віртуально звучить, як "котлети окремо й мухи окремо".

сій, релігійних об'єднань та конфесій, обіцяючи вирішити чимало проблем, зокрема щодо виділення землі під нові культові споруди й щодо відміни рішення ВР про запровадження з 1 січня 2005 р. податку на землю. Під час останнього вояжу прем'єра та Президента України в Москву (з приводу дня народження Путіна) Янукович зустрівся з Патріархом РПЦ Алексієм II, який заявив, що бачить нашого владного кандидата в ролі Президента України, й схвалив його намір надати російській мові статусу другої державної.

Головною політично-релігійною силою, що підтримує пана Януковича на цьогорічних виборах, залишається УПЦ Володимира (Сабодана). По-перше, прем'єр вважається вірним саме цієї конфесії й ще за часів керування Донецькою облдержадміністрацією посприяв будівництву близько 60 храмів і реєстрації відповідних громад — виключно "єдиної канонічної" Церкви. Власне, пан Віктор у прем'єрському кріслі продовжив як свою політику в Донецьку, так і політику Леоніда Кучми, що неодноразово дозволяв собі публічно оголошувати "філаретівських розкольників і галицьких автокефалів" поза законом (задокументовано навіть у книзі "Україна — не Росія"). Віктор Янукович одразу після свого затвер-

трації в смт. Калінінське парадії УПЦ КП херсонського владики УПЦ МП Іонафан відлучив од Церкви і керівника місцевого управління релігії, і заступника голови облдержадміністрації. Очевидно, що в цій ситуації УПЦ (МП) максимально не зацікавлена в зміні влади. Тож небезпідставно рівненське відділення Комітету виборців України повідомило, що місцеві священники УПЦ (МП) називають з амвону мирянам прізвиська "правильних" кандидатів (зокрема Віктора Януковича), а також заявляють, що в разі перемоги Ющенка "областю керуватиме людина, яка відбере всі церкви в УПЦ (МП) і передасть їх УПЦ КП". Окрім того, пропагандивно вирізняється Одеська митрополія УПЦ (МП) на чолі з фанатично проросійським митрополитом Агафангелом. На сайті ультрашовіністичної організації "Єдине Отечество" відкрито спеціальний розділ під назвою "Православні проти лідера блоку "Наша Україна". Згадуваний Агафангел брав участь у "Громадянському Форумі" на підтримку Януковича, а його агітаційні матеріали поширювалися на Конгресі російських організацій Одещини. Як агітація за Януковича можна трактувати й 500 тисяч шкільних щоденників, виданих об'єднанням "Держава" і УПЦ (МП), які безкоштовно розповсюджують-

значають, що "родина Ющенків вражає своєю глибиною, непоказною вірою", як і те, що їх часто можна побачити в храмі УПЦ КП. Утім, дружина Віктора Андрійовича Катерина Чумаченко на запитання про Церкву відповіла так: "У 1999 р., коли ми хрестили Софію, в ній з'єдналися всі українські Церкви. Хресний батько представляв УПЦ МП, хресна мама — греко-католичка, чоловік схилився до УПЦ КП, а я тоді була ближчою до автокефалів". На лояльність Ющенка розраховують УПЦ КП, УГКЦ і УАПЦ, протестанти й навіть язичники ("все ж стрибає через вогнища на Івана Купайла").

З іншого боку, в Посланні Помісного Собору УПЦ КП до українського народу від 15.07.2004 р. не йдеться про підтримку конкретних кандидатів, натомість закликається усіх вірних УПЦ КП і громадян прийти на вибори й проголосувати за найбільш гідного, на думку кожного, кандидата, беручи за критерій "високі духовні і моральні якості... бажання дбати про зміцнення суверенітету, політичної та економічної незалежності України, піднесення духовності... на основі християнських та загальнолюдських цінностей". Сьогодні в кожному храмі УПЦ КП під час богослужіння люди моляться "за справедливі вибори глави держави Української, щоб

кримських татар оголосив в особі голови меджлісу Мустафи Джемілева про підтримку В. Ющенка.

Протестанти-харизмати, які в Україні мають близько 900 відомих громад, можуть підтримати "свого" представника, члена релігійної громади "Посольство Боже" (очолює Сандей Аделаджа) і голову Християнсько-Ліберальної партії України Леоніда Черновецького. Про це засвідчує і тур Черновецького по Україні, що розпочався з Кіровограда 25 вересня, де зібралися протестанти на чолі з лідерами-пасторами.

Релігійний акцент у виборчій програмі й виступах Л. Черновецького найвиразніший і викликає подекуди протилежний задуму почуття, адже, по суті, відштовхує від християнських ідей. Так, з виборчої програми (?) ми дізнаємося, як поступово з підприємця "став перетворюватися в мораліста" пан Черновецький. Він заявляє, що "у кожного депутата, судді, Президента, прем'єр-міністра Біблія повинна знаходитися на робочому столі. Кожен виборний державний діяч... повинен обов'язково відвідувати церкву, читати Біблію і керуватися християнськими цінностями... А чиновник, який хабарничає, кривдить старих, інвалідів та дітей, повинен сидіти у в'язниці". Невже сам пан Черновецький не відчуває межі, коли релігією вже не живуть, а її експлуатують, коли заповіді Божі для вільного людського вибору життєвого шляху перетворюються в тоталітарне гасло "заженемо всіх у рай"?

Однак найбільшим релігійним еклектиком і популістом заявив себе митець провокацій Дмитро Корчинський, виборча програма якого — суміш епатажу, містики, потоку свідомості й постмодерного жарту. Варто подати найбільш "шедевальні" релігійні тексти без жодних коментарів: "Ми мешкаємо на містичній те-

АКТУАЛЬНО

Після коротких виступів видавця Олександра Ткачука, перекладача Івана Андрусяка та журналіста Вахтанга Кіпіані пані Анну попросили прокоментувати своє отруєння. Вона зіронізувала: «Я бачу, в Україні вже стало традицією доводити, що тебе справді отруїли. Але ж доводити це повинно суспільство, а не потерпілий». Загалом Політковська нарікає лише на себе, тому що втратила пильність. Журналістка каже, що повинна була запідозрити небезпеку, коли незнайомий чоловік запропонував допомогти їй сісти в літак, що відправлявся до Беслана, і вже аж ніяк не пити чаю. Але вона була занадто перейнята запланованими переговорами й долею дітей, щоб думати про власну безпеку. На запитання, чому лише одна людина наважилася вести переговори з терористами, Політковська відповіла: «Вони всі думали про гарантію власної безпеки й не задумувалися, що в дітей жодних гарантій немає. Якщо б у Беслані були діти спецназівців, такої трагедії не сталося б». Але ж і тих, хто наважився, хто переймався долею цих дітей, грубо усунули. Журналістка заявила, що не бачить жодної логіки в її отруєнні. Навіть більше — не розуміє, як хтось міг думати про такі речі, якщо всі помисли, всі сили потрібно було спрямувати на врятування дітей. Нагадаємо, що журналістку госпіталізували в Ростові, а далі події розгорталися, як у поганому детективі: через добу лікар і медсестра, які опікувалися потерпілою, отримали вказівку знищити всі аналізи. Це вже не перший випадок отруєння журналістів опозиційної газети, де

АННА ПОЛІТКОВСЬКА: «НІЧОГО НЕ ЗМІНІТЬСЯ, НАВІТЬ ЯКЩО ЗНИЩИТИ МАСХАДОВА...»

7 жовтня в Будинку вчителя відбулася презентація книги **Анни ПОЛІТКОВСЬКОЇ** «Друга чеченська». Власне, це була не зовсім презентація, а швидше — розмова відомої опозиційної російської журналістки з українськими колегами, причому — досить напружена через брак часу й надмір запитань.

працює Політковська. Редакція й досі самостійно провадить розслідування вбивства свого колеги, який помирав два тижні в страшних муках, а після його смерті всі результати аналізів було знищено.

Журналістка розповіла, що написала листа Путіну, де виклала в 15 пунктах свої думки, що потрібно зробити, щоби мінімізувати загрозу й уникнути подальших терактів: «Я так і написала: «Пане Путіне, я Вас не люблю і відкидаю Вашу політику, але все одно Ви ще три роки будете приймати важливі для цієї країни рішення». Політковська заявляє, що провести демілітаризацію зараз неможливо, адже для цього потрібна довіра, а ніякої довіри між чеченцями й росіянами не існує. «Нічого не зміниться, навіть якщо знищити Масхадова, — коментує ситуацію журналістка. — Необхідне стороннє втручання». На заувагу про те, що це може перетворити

Чечню в полігон для миротворців, пані Анна відповіла, що існують війська, яких ще ні разу не звинуватили в насильстві.

Сама Політковська не вважає себе політичним діячем: «Я лише провідник. Моя задача — донести до людей настрої в Чечні, а не креслити на піску: так буде гарно, а так — ще краще. Народ Чечні вже за все розплатився. І неодноразово. Вони повинні вирішувати самі. Єдине, що може зробити для них Європа, — допомогти здійснити їхній вибір... Про негайне припинення війни можуть говорити ті, які давно на цій території не були. Якщо оголосити про це завтра, нічого не буде».

Невідомо, чи допоможе діяльність журналістів «Новой газеты», де працює Анна Політковська, чеченцям. Навряд чи влада стане прислухатися до їхніх порад. Книга «Друга чеченська», схоже, буде актуальною ще довго. І те, що журналістка,

яку американці нагородили премією Артема Боровика, на Батьківщині ледь не відправили на той світ, свідчить про рівень демократії в Росії. Правда, Політковська захищала свій народ, мотивуючи імперські настрої тим, що інформацію з Кремля сприймають невідповідно. Крім того, пані Анна заявила, що в Україні ситуація не набагато краща: «Нам також показували Януковича з Путіним по телевізору. І наш народ знає, що це, фактично, офіційний указ, підписаний Президентом».

Ось така зустріч Анни Політковської з українськими шанувальниками, які захоплюються сміливістю цієї жінки. Хоча, можливо, це — гени. Адже дівоче прізвище журналістки — Мазепа. Якщо б удалося довести, що вона — нащадок Івана Мазепи, отримала б великий скарб. «Це нереально», — відповіла Політковська. Та, мабуть, реальніше, ніж довести, що її справді отруїли.

VOX POPULI

НАВІТЬ ВІЙНУ МОЖНА СПРИЙМАТИ ПО-РІЗНОМУ

Це довели кияни, яких опитував наш кореспондент. Запитання звучало так: «Як Ви оцінюєте політику Росії щодо Чечні?»

Аліна ДЯЧЕНКО, студентка:

— Про Чечню я знаю небагато. Однак навіть те, що знаю, дозволяє мені вважати, що це — несправедлива війна, відповідно до мого розуміння справедливості. Та тут ідеться не про справедливість. Просто є потреба мати «гарячу точку». Місце для випробовувань військової сили. Для заробляння грошей. Для перекидання відповідальності за «теракти». Це — маніпулятивна війна. Це війна не в інтересах людини, а в інтересах держави. Про цю війну знято багато фільмів, написано багато книг і статей. І в них, — якщо вони не пропагандистські, багато правди. Страшної правди. А якою вона може бути, коли людським життям жертвують в ім'я стратегічних інтересів?

Сергій, студент:

— Нічого хорошого сказати не можу. Вже давно пора було звільнити чеченців від цього, а то нагадає Німеччину 40-х років. І ця війна ще довго не закінчиться, тому що вона вигідна, насамперед, російським бізнесменам, багато з яких знаходяться біля керма. Як і в кожній розвиненій країні, у Росії війна лише піднімає економіку.

Олена ДЖЕКІДЗЕ, кур'єр:

— Я давно думаю, що до цієї кампанії, що чеченців треба було взагалі знищити. Поки існують мусульмани, палестинці, чеченці — у світі спокою не буде. Будуть теракти, захоплення літаків, вибухи тощо. Весь їхній світогляд, релігія, національність сприяють цьому. Сьогодні це — Чечня, завтра — ще хтось. Тому їх потрібно знищувати.

Наталія, філолог:

— Я проти цієї війни, тому що на ній вбивають чоловіків, синів, братів. Я проти війни взагалі, проти того, щоб убивати негрів, євреїв, чеченців. Хоча, доки буде Путін, ця війна не закінчиться.

Денис ДАВИДЕНКО, студент:

— Я цілком підтримую Росію. Вона захищає свої територіальні інтереси. По-іншому з цими людьми не можна. Як же їх іще тримати в рамках? Звісно, іноді росіяни занадто стараються, але, в основному, вони праві.

Раїса ГРУЗДЄВА, пенсіонерка:

— Кожен народ має право на самостійне життя, на самовизначення. А Росія використовує аж ніяк не гуманні методи. Тому підтримувати її політику я не можу.

Леся МИХАЙЛЮК, викладач консерваторії:

— Те, що коїлося в Беслані, це жахливо. Вбивство жінок, дітей. Навряд чи Путін зможе це хоч чимось компенсувати. Все це дуже погано характеризує президента Росії. Є ж служби, які зобов'язані слідувати за такими діями. А все це було зроблено російською владою й Путіним зокрема, щоб контролювати Чечню, встановити там своє керівництво, диктувати свою політику. На жаль, позиція Росії щодо Кавказу ніколи не змінювалася.

• Сторінку підготувала **Марія КРИШТОПА**
Світлини **Г. ОБОРСЬКОЇ**

Іван АНДРУСЯК — журналіст, літератор і перекладач. Саме він перекладав книгу Анни Політковської «Друга чеченська». Як йому працювалося, що він думає з приводу проблематики цієї книги, розповідає сам Іван Михайлович.

— Ідея перекласти «Другу чеченську» Анни Політковської належала видавцеві чи Вам?

— Цю ідею в одному з своїх есеїв висловив Юрій Андрухович. А у видавництві «Діокор», як виявилось, працюють розумні люди, котрі читають тексти інших розумних людей і сприймають важливі ідеї.

А те, що саме я виступив перекладачем, було з одного боку майже випадковим, на рівні особистих контактів, але з іншого — цілком закономірним. Бо я належу до тих письменників, котрі, в принципі, не схильні плутати праведне з грішним, себто творчість із політикою, але разом із тим як особистості не цураються громадянської позиції. Власне, роботу над цим перекладом я сприйняв саме як прояв такої позиції — необхідність переказати для нашого суспільства те, що є для нього надзвичайно важливим.

— Наскільки, на Вашу думку, необхідна така книжка українському читачеві? Чи буде вона користуватися попитом на вітчизняному книжковому ринку?

— У нас традиційно дуже великий інтерес до всього, що відбувається у північно-східних сусідів, і цей інтерес цілком виправданий, зважаючи на — хочемо ми цього чи ні — об'єктивно серйозні ро-

ІВАН АНДРУСЯК: «НАМ ПОТРІБНА

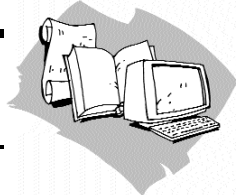
сійські впливи на наші суспільно-політичні й культурні процеси. Однак задовольняється цей інтерес далеко не повною мірою як через російську тоталітарну політику контролю інформаційних потоків, так і через безхребетну політику нашої влади, котра чим далі, тим дужче залежна від Кремля. Відтак, більшість наших видань і телеканалів, мавпуючи Москву, подають події, зокрема чеченських воєн, винятково в чорно-білому світлі, бійців чеченського спротиву називають не інакше як «бандитами», а російські окупаційні війська — мало не «миротворцями», що, м'яко кажучи, далеко не завжди відповідає дійсності. А вже як серед цих жахів живе звичайним мирним чеченцем — про це ми не знаємо майже нічого, на жаль, і саме про це розпо-

відає книжка Анни Політковської.

Я гуцул, і добре знаю все те, що відбувалося в Гуцульщині та взагалі на Західній Україні в 1940—50-ті роки, — тим паче, що і в моїй родині були репресовані. Найдужче, що мене вжахнуло в книжці пані Анни, — це те, наскільки збігаються методи знищення народу, якими послуговувалося російське окупаційне військо в нас тоді та якими послуговується нині в Чечні.

Так що ринок ринком, а правда є правдою, і нам ця правда надзвичайно потрібна. — **Що можете сказати про «Другу чеченську» і взагалі про діяльність Анни Політковської як письменника, перекладача, журналіста?**

— Це подвиг. Іншого слова тут годі дібрати. Скільки разів ця безстрашна жін-

КОНФЕРЕНЦІЯ

Відродно було бачити переповнену залу (не всім бажаним вистачило місць, чималенький гурт юрмився і в коридорі). Чим викликана така зацікавленість? Чи не крайньою межею загострення проблеми, коли вже відступати далі нікуди, коли вирішується: або-або. Або існувати українському народові, або зникнути з історії. Бо мова творить народ, живить джерела його сумління, духу. Вести другу державну мову, надавши державного статусу російській, — це знищити український народ. Про це потрібно пам'ятати, дивитися у корінні проблеми, а не грати в «демократичні» ігри. Немає двомовного народу — то вже два народи, дві держави. І комусь дуже хочеться, щоб на Сході й Півдні України, на етнічних українських землях, постала російськомовна промисловсько-орієнтована не-Україна.

«Ні, не лише заявами кандидата від влади на пост президента зумовлене це засідання, — сказав, відкриваючи зібрання Голова ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, народний депутат України **Павло МОВЧАН**. — Тема — планова, розмова — актуальна. Це — черговий «круглий стіл» із питань мови. Ще десять років тому Товариством «Просвіта» був проведений перший «круглий стіл» «Мова державна — мова офіційна». Мова визначає національну самобутність українського народу, її державність, гарантує суверенність України. Нам потрібно долати довгий шлях — шлях відродження повноцінного функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Це — тривала праця. Хто б не став президентом, йому доведеться думати про мову. Це — однозначно. І «Просвіта» завжди триматиме

У Будинку літературів відбувся «круглий стіл» на тему «Державна мова в Україні», організований Всеукраїнським товариством «Просвіта» ім. Тараса Шевченка та Національною спілкою письменників України.

«ТЕМА — ПЛАНОВА. РОЗМОВА — АКТУАЛЬНА»

руку на пульсі цього питання. Через місяць—півтора, незалежно від результатів виборів, знову зберемося у цій залі».

А поговорити було про що. І про «потребу єдиної державної мови в Україні» (**Іван ЮЩУК**, професор Київського міжнародного університету), і про «мову — як складову національної ідеї» (**Юрій ГНАТКЕВИЧ**, депутат Верховної Ради України I-го скликання, кандидат філологічних наук), і, звичайно, про акту-

альне в ці жовтневі дні — про «мову і вибори» (**Анатолій ПОГРІБНИЙ**, доктор філологічних наук, професор). **Лариса МАСЕНКО**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови Національного університету «Кієво-Могилянська академія», говорила про «ревіталізацію українського соціокультурного середовища — як стратегічну мету державної мовної політики». **Олександр ПОНОМАРІВ**, професор Київсько-

го національного університету ім. Тараса Шевченка, досліджував становище української мови у мистецтві та спорті. **Борис РОЖНАТОВСЬКИЙ**, доцент Національної академії оборони, аналізував проблеми державної мови в Збройних Силах України. **Лариса КАДИРОВА**, народна артистка України, порадувала присутніх натхненним виступом «Українське слово і мистецтво».

Валуєвські циркуляри, роки гоніння і заборон, імперська зневага і глум обивателів; нелюдські жахіття, що корчували українську мову й український народ у кривавому ХХ столітті... Невже сьогодні ми, кому переданий минулими поколіннями хиткий вогник українського слова, добровільно видихнемо: «Так!» — другий державний мови — і згасимо його... Не віряться.

● **Галина ГАРМАШ**
Світлина автора

З ПЕРШИХ УСТ

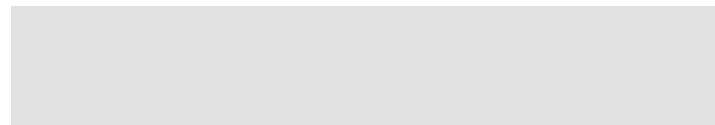
Той чи інший народ створює власну державу, насамперед, для того, щоб захистити свою мову й культуру і таким чином зберегти свою ідентичність. Бо інакше — чи не все одно було б, чи потурчитися, чи сполучитися, чи онімечитися, аби, як кажуть, ковбаса була. Ще стародавні римляни знали: чия мова — того й влада, чия влада — того й мова.

Боротьба за незалежність Чехії була, насамперед, боротьбою проти онімечування чеського народу. Хорватія стала домагатися незалежності, передусім, тому, що їй загрожувала мадяризація. Квебек раз по раз ставить питання про вихід зі складу Канади не через економічні чи соціальні проблеми, а заради збереження власної мови й культури.

Коли у Франції 200 років тому виявилось, що французькою мовою володіло менше половини населення країни, французькі уряди доклали всіх зусиль, щоб єдиною мовою спілкування тут стала французька мова. В Італії в 1861 році італійською мовою розмовляло тільки 2,4 % населення — італійська еліта домоглася, щоб у країні повсюдно запанувала італійська мова. Коли постала незалежна Польща, Варшава розмовляла російською мовою, тепер про російську мову там і згадки немає. Коли відновлювалася держава Ізраїль, івритом володіли одиниці — тепер це звична повсякденна мова країни. У Сполучених Штатах Америки — етнічний конгломерат, а мова — одна. Росія — багатонаціональна країна, але не чути, щоб там у шко-

лах із російською мовою навчання повноцінно викладалася ще й татарська, чи башкирська мова, чи мова якоїсь іншої автохтонної національної меншини.

Однією з основних причин боротьби за незалежність України було мовне питання. Першим кроком до проголошення її незалежності стало оголошення 1989 року української мови державною в Українській РСР. У прийнятому тоді Законі про мови зазначалося, що «українська мова є одним з вирішальних чинників національної самобутності українського народу», її державність забезпечує «гарантування його суверенної національно-державної майбутності». У Декларації про державний суверенітет

України», прийнятий Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року, з-поміж іншого вказувалося: «Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя».

Тим часом у незалежній Україні, як інформували депутати на недавніх парламентських слуханнях про стан функціонування державної мови в Україні (12 березня 2003 року), на 100 українців припадає лише 7 газет українською мовою, тоді як на 100 росіян — 54 газети російською мовою. Частка загального накладу газет, друкованих в Ук-

раїні українською мовою, знизилася з 68 % у 1990 році до 35 % у 2000 році, журналів відповідно — з 90 % до 12 %. У Криму українців 600 тис. (принаймні 40 % з них вважають українську мову рідною — 240 тис.), але там немає жодного українського теле- чи радіомовлення, ледь живе єдина українська газета «Кримська світлиця». І що найбільш загрозливо: далі йде русифікація дітей. Для дитячого читання лише останнім часом, завдяки приватним підприємцям, потроху почали з'являтися книжки українською мовою — і то мало доступні за ціною. Президент обіцяв ініціювати видання серії історичних художніх творів українською мовою, але казав пан:

кожух дам, та слово його тепле. А от деякі претенденти на президентську посаду, у тому числі й Прем'єр-міністр української держави, обіцяють повернути нас у колоніальні часи, коли українську мову, прикриваючись так званою двомовністю, яка призначалася й призначається тільки для українців, усіляко упосліджували й витісняли з суспільного вжитку.

Незадовго до проголошення незалежності України, 12 лютого 1991 р., Рада Міністрів України ухвалила Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 р., але вона так і не була виконаною. 8 вересня 1997 року Кабінет Міністрів України постано-

вою № 998 затвердив Комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови. 21 червня 2000 року було внесено зміни й доповнення до цієї постанови й нарешті виділено кошти на забезпечення виконання програми. Але ані Програма, ані Доповнення до неї так само не виконані, гроші надійшли за призначенням лише частково.

Закон про функціонування державної мови в Україні й на чотирнадцятому році ще не прийнятий.

А нас, українців, постійно «страждають» націоналізмом. Мовознавці вирішили вдосконалити український правопис — націоналізм. У Державному комітеті інформаційної політики, телебачення й радіомовлення України згадали, що державні засоби масової інформації мають користуватися державною мовою, — і вже піднявся ґвалт: націоналізм. Ставиться резонне питання про викладання в українських вищих навчальних закладах українською мовою — націоналізм. Розмовляєш літературною українською мовою — націоналіст. Студентів з Івано-Франківська не сподобався провладний кандидат у президенти — «націоналістичний відморозок».

Але немає чого звинувачувати ні теперішнього Президента, ні уряд. Винуватиме себе, що нами керують ті, кому байдужа доля української нації.

● **Іван ЮЩУК**, професор Київського міжнародного університету, член Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

ОФІЦІЙНО

УХВАЛА учасників «круглого столу» «Державна мова в Україні»

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка і Національна спілка письменників України разом із представниками громадськості столиці України провели «круглий стіл» «Державна мова в Україні».

Учасники «круглого столу» одностайно констатували, що сьогодні в Україні чужа влада, застосовуючи найзухваліші піартехнології, свідомо не орієнтує державних органів усіх рівнів, засобів масової інформації на виконання 10-ої статті Конституції, що проголошує державність української мови. Внаслідок цього знищено українське кіно, вага

рогів оромо введе до розколу української нації на українськомовних і російськомовних українців.

Усвідомлюючи всю небезпеку, що нависла над українською мовою та Батьківщиною після останніх заяв Прем'єра В. Януковича, учасники «круглого столу» ухвалюють:

1. Провести у грудні цього року науково-практичну конференцію «Державна мова в Україні. Перспективи і реальність».

2. Засудити виступи кандидатів у президенти України Базилюка, Яковенка, Вітренко, які всупереч Конституції закликають до втрати Україною державності, до возз'єднання з Російською Федерацією, пропагують меншовартість української нації, нав'язують упровадження державності чужої мови. Дехто з кандидатів у президенти нехтує вимогами Конституції щодо обов'язкового володіння кандидатами в президенти державною мовою Україною. З огляду на це, звернутися до ЦВК й домогтися зняття таких кандидатів із реєстрації.

3. Учасники «круглого столу» вважають неприпустимим грубе порушення кандидатам у президенти України Прем'єр-міністром України В. Януковичем статті 10-ої Конституції України та нехтування ним рішення Конституційного Суду України від 19 грудня 1999 р., де чітко зазначено, що «...українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування...». Адже з таким своїм ставленням до національної святині, якою є українська мова, цей посадовець не може бути взірцем для інших у виконанні Головного Закону держави.

4. Домогтися вирішення на законодавчому рівні оголошення персонами «нон ґрата» і депортації російських політехнологів і речників ЗМІ, котрі ведуть антиукраїнську пропаганду й сіють розбрат між етнічними складниками українського народу. Насамперед, йдеться про Г. Павловського, М. Гельмана, Д. Кісельова та інших, їм подібних.

6. Просити Верховну Раду України прискорити прийняття закону «Про розвиток та застосування мов в Україні».

7. Кабінетові Міністрів України розробити механізм та впровадити атестацію державних службовців, викладачів навчальних закладів, журналістів, дикторів, ведучих теле- і радіопрограм, інших працівників засобів масової інформації на знання української мови.

8. Піддати суворому осудові заяви в ЗМІ народного депутата України О. Фельдмана про українців як «політичну націю», оскільки це провокаційна підміна поняття «**ти-тульська нація**», образа національної гідності українців. Викликає глибоке обурення публічна спроба О. Фельдмана класифікувати шляхетні вияви національного патріотизму українців як тероризм.

Учасники «круглого столу» «Державна мова в Україні» вимагають від владних структур негайних заходів, спрямованих на дотримання конституційних норм про державність української мови і звертаються до виборців — не віддавати своїх голосів за кандидатів у президенти, що у своїх програмах заперечують ідею українського національного відродження й хотіли б уярмити в поновлений імперський Союз. Українське слово стояло й стоїть на сторожі прав кожної людини, кожної народності в Незалежній Україні.

5 жовтня 2004 р., м. Київ

От є такі люди в Україні: що ти йому не роби, а він своє знає, прагне, самовіддано та вперто пре плуга й таки добивається. І не для власної слави, а для людей. До таких самовідданих трудівників інколи слава й вдячність людська приходять. Як от до Євгена Степановича ТОВСТУХИ, на ювілейний творчий вечір із нагоди 70-річчя котрого до великої зали імені М. Лисенка Національної філармонії України прийшли численні шанувальники цього талановитого, зусібч обдарованого, а головне — продуктивного у всіх відношеннях лікаря, митця, вченого.

ЄВГЕНА ТОВСТУХУ ЗНАЄ ВСЯ УКРАЇНА

ПАНЕГРИК

Мені випала велика честь виголосити на цьому ювілейному зібранні вступне слово про Євгена Степановича Товстуху. Це дуже легко, але й дуже важко.

Легко тому, що знаю Євгена 42 роки, і знаю його вся Україна. То начебто й говорити багато не варто.

Важко тому, що знаю його так давно, і тому, що знає його вся Україна. А що більше знаєш людину, то більше переконалися, що її не знаєш, бо вона — невичерпна. Особливо, якщо ця людина — така інтелектуальна брила, як Євген Товстуха.

Євген Товстуха — унікальна людина.

ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ полягає в тому, що його при народженні сім муз поцілувало, і кожна наділила

дещицею свого таланту: він — і знаний лікар-фітотерапевт, і живописець, і музика, і фольклорист, і вчений-дослідник, і письменник. І в кожній із цих галузей добився значних досягнень.

ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ у тому, що це — істинно українська душа, великий патріот свого народу. З народної мудрості він черпає силу, розум, поезію. Він вірить у свій народ, сьогодні принижений і придушений негараздами, він докопується до його прадавніх історичних коренів — а це щонайменше 5–6 тисяч років до нашої ери — і робить усе можливе, щоб український народ посів належне місце у світовому співтоваристві.

ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ у тому, що він — лікар від Бога. Він має базову медичну освіту, а від діда-прадіда, які були травниками, перейняв їхню мудрість і знання, засвоїв настільки ж просту, наскільки й геніальну істину: в природі є ліки від усіх хвороб, треба тільки знати, що від чого, уміти їх узяти, приготувати та застосувати. І це він знає і робить, і тисячі людей порятував від різних нападів. Я певен, що і в цьому залі чимало тих, кому він зумів зарадити, позбавити від хворості.

ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ — у глибокій інтелігентності. Він власним життям переконує, що провінція — поняття суто географічне, а інтелігентність — духовне.

Для географії властива сталість, для духовності — вічний рух. Можна жити в столиці та бути сіреним обивателем, а можна на периферії бути на вістрі часу, вловлювати його нестримний динамізм і відчувати себе представником найпередовішої національної еліти. Товстуха живе в мальовничому Яготині, де ступала нога великого Шевченка, і, могу запевнити, що він почувається на висоті. Бо не місце проживання надає людині авторитету, а навпаки — людина високою духовністю, високою культурою, високим інтелектом, добрими справами славить місце свого проживання. Недарма нині, говорячи про Яготин, додають: це там, де ТОВСТУХА.

ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ — у його надзвичайній працьовитості та плодovitості. Він не цурається жодної роботи, встигає все: поратися на своїй трав'яній плантації, сіяти, обробляти посіви, збирати лікувальне зілля та готувати ліки. Встигає приймати хворих, ставити досліді, малювати, писати книги з народної медицини, творити прозу та поезію.

Хто ще з нас може впродовж півтора десяти років писати й видавати по книзі, а часто й по дві? Потисніть його руку — це рука невтомного трудівника: мозолиста, шорстка, як терпуг, тверда, як кремій. ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ у

тому, що він — поет у всьому: і в малюванні, і в музиці, і в художній прозі, і в лікарській справі та, безумовно, в ліриці. Бо оточений поезією: мальовничою яготинською природою. Бо має поетичну душу. Бо поезія — його світ і його будні.

Нарешті, ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ у глибоко філософських пошуках сенсу життя. Тільки мудрий філософ на 70-му році життя може перебувати в постійних пошуках істини, історичної перспективи, особистого шляху й шляху свого народу. Свою нову поетичну книгу Євген Товстуха назвав просто і водночас значуще: "Шукаю шлях". І це при тому, що упродовж десятиріч пройдено далеко не прості дороги, при тому, що цілком сформовано та загартовано у життєвих незгодах характер і відстояно світогляд, при тому, що можна вже подивитися на світ із вершини величезного практичного досвіду. А він

не боїться публічно, голосно, але зі спокійною впевненістю заявити: **ШУКАЮ ШЛЯХ**. І не просто шукає сам, а веде за руку степовим путівцем під барвистою дуганою веселки малого внука Костика — саме таку значущу і символічну фотографію вміщено на обкладинці згаданої нової книги поезій. Пошук триватиме. Естафету пошуку передається молодому поколінню, за яким майбутнє України та українського народу.

Однак ще не вечір. Ще багато справ і задумів попереду. І Євген не з тих, хто може сидіти, склавши руки.

Тож побажимо Євгену Степановичу традиційне — "З роси й води", побажимо доброго здоров'я, успішних років і нових творчих успіхів на благо України та на радість людям!

• **Віталій КАРПЕНКО**, вступне слово на ювілейному вечорі

НАША ДОВІДКА

Товстуха Євген Степанович народився 7 жовтня 1934 року в с. Макіївка Носівського району Чернігівської області. Закінчив Київський медичний інститут у 1959 р. Понад сорок п'ять років працює лікарем. Академік Української міжнародної академії оригінальних ідей, член Національної спілки письменників України, автор 10-ти книг прози та поезії, за останнє десятиріччя опублікував 17 фундаментальних праць із української народної медицини, фітотерапії та фітотерапії.

За його участю та сценаріями створено кілька десятків хроніко-документальних фільмів, теле- та радіопередач, які повертають українській народній медицині, фітотерапії та фітотерапії світовий престиж глибинної науки та високої культури тисячоліть.

У 1990 р. під егідою НДІ фармакології і токсикології вперше в світовій практиці він створив "Фітоцентр" — амбулаторну установу для надання лікувальної та профілактичної допомоги засоби фітотерапії.

Має чотири фармакологічні розробки; винайшов і впровадив у серійне виробництво 2 препарати широкого спектра дії: "Бронховітол" та "Уровіт" для лікування та профілактики запальних недуг верхніх дихальних шляхів та сечостатевої системи. На основі лікувальних рослин розробив, дослідив та освоїв серійне виробництво 13-ти оригінальних Новітніх Оздоровчих Наборів (НОНів), які схвалені Міністерством охорони здоров'я як харчові домішки широкого оздоровчого спектра.

Український Фонд культури присудив йому премію імені Володимира Винниченка в галузі літератури, мистецтва та за **благодійницьку діяльність**.

На знак визнання видатного внеску в прогрес ХХ століття вченому вручено "Почесний диплом", який засвідчує, що Євген Товстуха — серед осіб, чия біографія входить до серії "Життя Славних" та видань Американського Біографічного Інституту.

За вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю його нагороджено відзнакою Президента України — орденом "За заслуги" III ступеня.

За значні успіхи в наукових дослідженнях у галузі народної медицини, літературній творчості, лікувальній практиці йому присвоєно ряд почесних звань — "Людина року", "Золота Фортуна", кілька почесних відзнак, дипломів, призів, нагород тощо.

Та найбільшою й найдорожчою нагородою для нього є народне визнання, глибока вдячність тисяч простих людей, яким він допоміг, заслужені любов, авторитет і прихильність української національної еліти.

Всі ці досягнення, всі ці здобутки навряд чи були б можливими без його вірної дружини, помічниці, подруги Галини Костівни. Вона постійно була і є поряд, ділила й ділить із ним радість й негаразди, створює творчу сімейну атмосферу, підтримує морально. Тому її можна вважати співучасницею всіх його справ, співавторкою його здобутків.

• Світлина на сторінці — **Лізи ДЕМИДОВОЇ**

ЩО ЗАПАМ'ЯТАЛОСЯ

ТРІУМФ ВИДАТНОЇ ДИНАСТІЇ

Головні події і головні учасники урочистої частини мусили виявляти неабияку скоординованість рухів і розуміння ситуації, щоб донести до слухачів свої слова, перебуваючи в щільному оточенні попітрів, поряд із великим концертним роєм.

Було цікаво, подекуди несподівано й душевно. Під час вітання від Фонду культури зачитано вітальний лист Бориса Олійника зі Страсбурга, Верховна Рада передала ювілярові Почесну грамоту з Почесною відзнакою, від столичної адміністрації вручено золотий годинник і Знак Пошани, ще один годинник — від Яготинської адміністрації... Художники дарували картини, поети — вірші, заступник міністра охорони здоров'я Володимир Завгородній — офіційну подяку, член-кореспондент НАНУ Іван Шехман нагадав присутнім, що в

жорстоких умовах совєцької епохи лише три представники української інтелігенції мали по три дипломи про вищу освіту: Левко Ревуцький, Платон Костюк і Євген Товстуха, який закінчив медичний, художній і літературний інститути. Скромно та благородно привітав ювіляра народний депутат від "Нашої України" Іван Плюш.

Від вдячних пацієнтів, друзів, знайомих і шанувальників було ба-

гато квітів, що їх ювіляр ледве встигав відносити за куліси, а наприкінці, розчулений, закінчив свій виступ вдячністю такими словами: "Дорогі друзі, ідімо до української мети!"

Головною подією концертної частини вечора став виступ онука — 14-річного піаніста Костянтина Товстухи, який у супроводі Національного заслуженого симфонічного оркестру України під дерегу-

ванням свого батька — Петра Товстухи — виконав 1-й концерт домажора для фортепіано з оркестром Людвіга ван Бетховена. Цей твір технічно складний для виконання, передусім, тими фрагментами другої частини, коли партію фортепіано представлено кількома взаємно перехресними сюжетними лініями, які вимагають від соліста не лише віртуозного володіння інструментом, а й чіткого дотримання гармонійного поєднання подекуди протилежних музичних характерів, закладених у партитуру видатного твору.

Мабуть, ще рано говорити про виконавський стиль юного музиканта, але здається, що своєю манерою та безпосередністю використання синкоп він, мабуть, більше тяжіє до почуттєвості й ритміки, характерної для Ф. Шопена.

Родинний дует батька і сина (сина й онука Є. Товстухи) продемонстрував неабияку зіграність у третій частині твору, без жодних посилок на дитячий вік соліста, котрий із честю і заavidною творчою наснагою витримав інтелектуальне та психо-фізичне навантаження під час відповідального бенефісу свого дідуся у вимогливій залі Національної філармонії України.

• **Євген ГОЛИБАРД**

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

РЯТУЙМО Ж СЕБЕ!

Замах на життя народного кандидата в Президенти України Віктора Андрійовича Ющенка. Його було отруєно. Урятували лікарі Австрії, за що Україна довічно буде вдячна цій державі.

Я кажу собі: горе Україні. Горе, яке не полишає її ось уже чотирнадцятий рік, бо вона знаходиться не просто в руках окупантської, чужо-душої, бандитської влади, а в лабетах самого сатани. Кучма, Медведчук, Янукович — це не просто слуги диявола, а сам диявол в образі них, нелюдів, укублених на Печерських Пагорбах святого Києва.

Бог, мабуть, уже не хоче рятувати нас від сатани. Бог сатаною випробовує нас. Отож, наша доля сьогодні залежить від нас самих. Не піддамося на спокуси сатани, станемо проти нього кожен у своїй душі — переможемо на виборах Президента України. І Бог у нас повірить, пригорне й захистить Україну. Нам треба молитися Богу, щоб Він допоміг вистояти проти спокус сатани, проти його дрібних подачок, його облудно-красиві брехні.

18 вересня в Києві на Європейській площі виступив перед морем киян ще хворий Ющенко. Цей виступ по супутниковому зв'язку транслювався на майдани 25-ти областей України. Ми ходили на центральний майдан у Черкасах, де тисячі черкашан стояли й слухали надію України. Серце розривалося від того, що ця диявол-влада зробила з Ющенком. Я бачив, як поруч мене плакали люди. І я сказав собі, як клятву: якщо й після цього знайдуться в Україні люді, які голосуватимуть проти Ющенка, так собі й закарбуї назавжди: це юди, зваблені 25-ма гривнями-срібняками диявол-влади.

Як страшно, як моторошно жити в країні, де й святая-святих — медицина, лікарі — під контролем диявол-влади, стають на службу дияволу.

Знаймо, диявол нині перебуває в Україні, в Києві, на Банковій, на святих Печерських пагорбах і в душах ще багатьох українців. Ставаймо проти нього усім своїм людським еством, даним нам Богом!

Бог довготерпеливий. Терпіння його безмежне. І може, це Боже довготерпіння найвидніше в Україні, в якій ми, українці, сотнями й сотнями років живемо в національному розбраті, в рабській добровільній, благоговійній покорі окупантам-сусідам — зараз, коли Бог дав нам Незалежність.

Нам треба з рабів стати нарешті людьми, нацією людей, українською нацією. Це можемо зробити тільки ми, люди. Без нас, без нашої волі до Незалежності Бог нічого з нас не витворить, бо так у світі Божому не робиться. З нічого нічого не робиться! Навіть Богові потрібна була глина, щоб із неї створити Адама. А ми, українці, ще є тією будівничою глиною чи ми просто пісок, у якому безслідно зникають усі Божі наміри?

Задумаймося над цим. Рятуймо себе! З Божою поміччю. А диявол-владі скажімо своїм одностайним: “Тремти, тричі проклята владо-дияволе! Останні твої дні настають в Україні! Ми тобі страждань Ющенка ніколи не простимо!

Знайте, недолюдки, такі диявольські діла, як замах на совість народу, на його надію, на народного кандидата в Президенти України творять із розбратаного народу монолітну націю — націю, яку не переможе ні який диявол!

Так! Ющенко!”

- Василь ЗАХАРЧЕНКО, український письменник, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка

Закінчення. Поч. на с.1

У книзі буття України багато величного й приземленого, героїчного й нищого. Кожен її край може розкрити цілі сувої своїх літописів. Нині ми пильно вчитуємося в розділ “Феномен Донбасу”. Краю, де ще збереглися козацькі назви, частини Великого Лугу, де колись вигулювали волелюбні вітри, краю природних багатств. Ці степи, як і Запоріжжя, колиську Запорозької Січі, було перероджено в колиську пролетарської комуни. Саме на Донбас, де голодомор викосив цілі села, гамузом переселяли села з Вологодщини і гнали люд на шахти з усіх куточків радянської імперії піднімати Донбас. Саме тут було зведено “етнодоменну піч”, “ливарний казан”, в якому “варився” і таки ж “зварився” етнічний типаж єдиномислячого і єдиновідчуваючого люду. Майже за Є. Плужником: “І будуть одні ключі одмикати всі серця”. Тим “ключем” для переважного загалу стали нелюбов і дражливе ставлення до всього, що звється українським, і рефлекторна потреба у всьому... ні-ні, не російському! Цей феномен далекий і від російської національної культури. Духовною поживою стала совєцька російськомовна культура, витворена представниками всіх підневільних народів. Вона інколи талановита, почасти це суржиковий варіант культури взагалі.

У цього новітнього (вже в другому—третьому поколінні) регіонального типажу й витворилася стійка алергія на українське, і він, не замислюючись, ставить штамп “бандеровщина” на всьому, що не вписується в рамки совкової ментальності, культури й соціальної схеми буття, не заглиблюючись у його етимологію й не прагнучи навіть зрозуміти його, вкладає в нього більше відрази й ненависті, ніж до такого планетарного зла, як чингісхано-батиївщина, сталінщина, гітлерівщина. У цій “доменній людській печі” був унікальний відсік, де витворилося й таке цілком регіональне й виправдане явище, зване по всій соборній із не меншою відразою: “донбаський вурка”. Це те соціальне дно, зрощене на ґрунті зденаціоналізовано-шовіністично-бездуховних “цінностей”. Закономірний “клон” ідеології “єдиного народу”, якого в Божих планах не було.

Однак життя — найбільший чудотворець і мудрець. У тій же “регіональній доменній печі” Господь, як сім біблійних синів Маккавейських, виритував і світові нації: Патріарха Філарета, який нині виводить Україну з неволі духовної, В. Сосюру, який прокривав: “Любіть Україну!”, Івана Дзюбу, якого також розпинали за любов до України, Василя Стуса, Олександру Тихого, Івана Світличного та Миколу Руденку, яких також нищили за любов до України. І їхній прихід на нашу землю саме із цього краю не випадковий. Це справді — промисел Божий!

І ось цей “етноливарний регіональний казан” повністю завершив свою роботу. Поки перші (герої вчорашніх трудових звершень) з наказу других били касками об асфальт, ті ж такі другі, накопичивши первісний капітал, узалися накопичувати й “сталбовые дворянские” амбіції. Як виявилось, і це — не межа. Як там казала стара з відомої казки? — “Не хочу быть столбовой дворянкой, хочу быть царицей!”

Наша земля ще й досі гуде всіма набігами. Нині Київ поволі відступає від набігів “донбаських”. А вони активно беруть його. А “князі” чернігівсько-волинсько-галицькі охоче здають ім стільний у надії, що, коли ті посядуть Київський “стіл”, то пишне застілья, за яким вони справляють цю моторошну учту, буде продовжуватися під тим самим градусом і у тому ж таки складі. Погано вчили історію й зовсім не розуміються на людській психології, нічого не відають про

“закони” натовпу та його обранців, які хмільніють від перемоги й найжорстокіше розправляються з найближчим оточенням. Словом, українське радіоактивне повітря наповнюється донбаськими флюїдами.

“Феномен Донбасу” зачепив і мою родину. Майже день у день як представники давилократії вимагали від моєї рідні на Черкащині поставити підпис у графі за “єдиного претендента” (“Ну, що вам важко? Та проголосуєте за кого схочете, а зараз поставте, а то мене з роботи виженуть, якщо не підпишуться всі!”), сестру, що мешкає на Донбасі, з високим тиском “швидка” завезла не в кардіологію, а в... психлікарню. Добрий знайомий родини, відомому лікарю, котра виривала її звідти, ескулапи, народжені в тому ж таки “ливарному казані”, пояснювали такий злочинний непрофесійний вчинок просто: “Да у нее же, когда мы ее обследовали, наблюдался клинический феномен: она почти отключалась и на все вопросы отвечала на украинском языке”. Простіше — дах поїхав, оскільки заговорила українською. І коли у відповідь почули, що вона з діда-прадіда українка і такий “феномен” при ній щодня весь час, “ескулапи” пережили справжній шок: “Неужели?!”

Хоча найгірший “помічник” — це заготовлене кліше на суспільні процеси й регіональні типажі. Саме в тому ж таки шахтарському містечку на недавню зустріч із ющенківцями йшло старе й моло-

дасть? Однак мертві ожили, живі стали ще живішими, і всі шукають свого капітана. Розшарування суспільства, як і має бути в період руйни: вчорашні стали ще більш вчорашніми, сьогоднішні — більш завтрашніми, невіруючі упевнилися, що світ таки ж безбожний. Віруючі, знаючи, що між причиною й наслідком прямий духовний зв'язок, волають до Бога, щоб бодай цього разу Він заплющив очі на ті тяжкі гріхи останніх часів, якими повниться й стогне наша земля, і не карав ще одним “тому що”. Адже вони знають із православного вчення, що владу в державах “призначають” Ангели третьої ієрархії відповідно до морального й духовного “статусу” народу. Хто в це не вірить, нехай тоді вважає, що два наші президенти і їхня команда “прийшли з неба”, як халдейські царі. А ті терміни, що ми всі відбули, всього лише труднощі перехідного періоду. І те, що наша влада вже погрзливо згонить до перенісся брови й відпрацює “історичний тоталітарний статус”, нічого спільного не має із переродженням демократії у диктатуру охлократії. Здається, між фактом, чому вистражданою незалежністю знову скористалися варяги за духом, і тим, що загал не достигає до любові, надії й віри в автентичного Українця, й цього разу — прямий духовний зв'язок. У ці дні триває Державний іспит: народ — це суспільство, що довгі століття йде до волі, чи населення, яке вкотре насту-

гадаю, що на “ярмарку”, де фігурують “народні”, відомі, з хрестами традиційними й хрестами перевернутими й просто дуже шановані люди, ця цифра значно-значно переконалівіша. Ось тільки залишається містичною таїною — що змусило увійти в окаянну ріку ганьби “народних”, талановитих, відомих і видатних? Це те вічне українське питання, на яке ні час, ні історія, ні наші гени не дають поки що відповіді. Невже ж такі маємо якусь невивчену наукою хромосому, що штовхає на торжище, де нас легко купують і де ми легко продаємося? У цю ріку ми вже входили не раз і на ці граблі вже наступали, і ставив їх на нашій історичній дорозі сам хан Батий — і не смердів, а князів купував — ярликом! (Може, саме попередні удари граблями по лобі та ярлики і виробили цей умовний рефлекс — легко вимовляти “так” при вигляді грошей у руках жорстокого купця).

Явище драло-дармократії не нове. Згадаймо хоча б часи Мазепи, котрий також не врахував одного людського феномена: він також створив цю дармократію, змусивши народ три дні (!!!) на тиждень працювати на старшину. Народ, пригадуємо, відповів на це

Катерина МОТРИЧ ФЕНОМЕН, або ЩЕ ОДНЕ УКРАЇНСЬКЕ «ТОМУ ЩО»

де, пов'язавши на чола жовто-блакитні хусточки із написом “Так! Ющенко!” й радісно скандуючи: “Ю-щен-ко! Ю-щен-ко!” Якось бабуса, опираючись на костур, передала іконку для нього й додала: “Нехай вона його береже!” Була в натовпі й “героїня” моїх давніх діалогів. Саме вона ще в перші роки незалежності широко плакала за всіма радянськими святами та на дух не переносила слова “незалежність”. І от вона стояла в натовпі. Й коли її запитали: “А ти що тут робиш?”, з гідністю відповіла: “Те, що й ти! Думала, що я ніколи не прокинусь?!” Така вона, наша реальність, наша неоднозначна доба... Виходить, у тієї типажотворчої доменної печі теж траплялися збої й простої...

І ось, проживши аж 13 літ у нібито незалежній державі, нам пропонують модель державоустрою за “донбаським феноменом”. Край остаточної духовної й фізичної руйни, що переживає соціальний колапс завдяки провладній вуркократії, замахнувся накласти це кліше і на всю Україну. Бути колиською новітньої ті доби!

Сьогодні Україна нагадує розтривожений вулик. Або швидше породіллю, у якій жорстокий токсікоз і загроза летальної наслідку. Надсучасна комп'ютерна діагностика показує “двійню”, а древня баба-пупорізка віщує тяжкі перейми та два варіанти для породіллі: один із них, народившись, омолодить і оздоровить материнську ослаблену плоть і стражденню душу, а другий прийде у світ ціною материнського життя...

У селах і містах народ гуде про вибори, здається, можливість “єдиного претендента” розбурхала летаргійний сон загалу. Тривога поволі переростає в паніку, як на великому кораблі, в днищі якого утворилися пробіони саме в той момент, коли він вийшов у відкрите море. Повертатися назад? Шукати спасенний острів? Чи що Бог

пить уже не на граблі, а на борону, яка не влупить його по лобі, а остаточно розтратить голову? Збагне, що настав доленосний момент у його житті, чи знову сховається за ту “хату, що скраю”? Господь допомагає непробудженим. Якщо їх не розбудила смерть Гетьмана, Чорновола, Гонгадзе, то, може, замах на життя Ющенка розбудить. Він, як жертвний Агнець, долає круту, встелену терном, битим склом і гострим камінням українську Голгофу. Гартує свій дух мучеництвом душі і плоті...

Щось схоже вже було в нашій історії. Наша доля провокує нас знову увійти в ту ж таки ріку (Аби ж не в ріку, а то в те, що зазвичай переступають...). Були княжінешадні збирачі данини, були продажні іванушки брюховецькі, які випробували народне терпіння. Були ті, що виколоювали конкурентам очі й сипали в їжу отруту. Були витоптані нападником поля, але й був народ, що брав у руки вила, граблі, сокири і йшов на озброєного ворога. Свідомо вибирав смерть, а не животіння в неволі. Однак були ж збирачі проподатку, і це вже була кардинально інша модель народної поведінки. Саме вони, сільські Івани, Петри, Юхими, викосили голодом мільйони своїх єдинокровних. Ми говоримо про велику трагедію нашого народу — голодомор, але чомусь майже мовчимо про інше відразливе явище: чому кілька більшовиків у кожному селі змогли виморити голодною смертю від малого до старого? Чому молоді здорові чоловіки й парубки, якими тоді гули наші села, дозволили це зробити? Куди подівся із їхніх характерів отой дух із вилами, граблями, ціпами? Коли він зламався? Саме нащадки ось таких покірних, що мовчки йшли на голодне вимирання разом зі своїми дітками, і ставлять сьогодні підписи за нещасних 50 гривень, виставлених на “аукціоні” з купівлі-продажу всенародної душі. Хоча,

вибухом: озброєні ватаги носилися селами й хуторами, грабували навіть монастирі. Тобто сам гетьман породив злюмпенізований загал і багатих дідичів некерованих амбіцій, псевдогетьманів, апетити яких вже не знали гальм. Власне, вони й підставили йому підніжку, а перечепилися Україна... Майже сучасний варіант, з тією лише обмовкою, що наш народ, може, на кілька днів більше працює на нашу “старшину”, в якій також свій феномен — гальма поїхали. Не може вимовити слів “досить”, “наситився”. Однак, як хтось дуже влучно сказав із наших сучасників, часи важчі були, а підліших не було.

Історики й політологи ще виведуть формулу зла наших днів. Напевно, анатомують помилки патріотичної еліти. Порахують усі їхні успішні й недалекоглядні кроки, можливо, й назвуть фатальну помилку, зроблену всіма нами, яка дозволила тому прошарку людей, який завжди присутній у суспільстві і який, за всіма законами логіки, мав би займати своє надто контрольоване місце, нешановане загалом, раптом, як за законом перевернутої піраміди, опинився не біля її основи, а на вершині. Банди були в часи руйни, але вони на якийсь короткий час захоплювали владу. Їх так і називали “бандами”, і нікому не спадало на думку назвати їх державниками, провладною елітою. Один глибоковірний чоловік, колишній політичний в'язень 30-х років, що сидів у камері разом із Божим провидцем та вуркаганом Саньком, розповідав, як той жорстоко знущався над ними. Провидець “втїшав” мого знайомого: “Це ще нічого, що він нами у тюрмі верховодить і мучить нас. Ти доживеш до тих часів, коли отакі саньки управлятимуть країною”...

Питання наступництва в державі завжди хвилювало тих, хто має віддати кермо управління.

Мудрі князі плекали в своїх дітях-спадкоємцях престолу елітні почуття відповідальності за свою землю: "Синове мої!... Якщо ж будете в ненависті жити, в чварах і незлагодях, то загинете самі і погубите землю батьків своїх, які здобули її трудом своїм великим" ("Повчання Володимира Мономаха дітям"). Мазепа, мудрець, стратег, інтелектуал і просто велика особистість, бачачи, як рветься до булави старшина і як плодяться лжегетьманські амбіції, лише втомлено зітхав та виливав свій біль у віршах. На зібранні старшини в Києві сказав: "Якщо нині є між вами бодай один, котрий може спасти Батьківщину, я передав би її в опіку. Але коли ви лишаєте цей тягар на моїх плечах, слухайтесь мене і йдіть за мною".

Великі минули, малі воліють, щоб минули ми. Вони не спроможні досягнути того, що покладено на них якоюсь всевишньою помилкою чи покарою Господньою народу. Тому вся їхня "історична місія" цілком вкладається у філософію не князів-гетьманів, а таких собі історичних смердів, директорів чи й просто загоспів України. Тому і "дума" їхня дрібна та мстива: "Якщо нині є між вами бодай один, який зможе донищити Батьківщину, я передам її йому в опіку..." Та: "Ви ще будете згадувати мене. Ви ще зрозумієте, що я був кращий!..."

Можна дозволити собі, по слабкості й недосконалості людській, зводити рахунки з народом, помститися йому за ненависно вимовлене "геть!", навіть краєм, його історією. Але ще нікому не вдалося звести рахунки і вчинити помсту Всевишньому Судді. Він кожного поставив на постамент, який той зводив за своїх земних днів. Хоча, якщо уважніше придивитися до нашої історії, то зводити рахунки, робити усвідомлене, цілеспрямоване зло народові, що довго й трагічно йшов до своєї волі, — річ небезпечна. Режисери цієї президентсько-претендентської кориди повинні б знати, що закони бумерангу діють безвідмовно. Є та точка всенародного терпіння, яку краще не випробовувати. Навіть у такого понищеного, мученого й терплячого, як наш. Принаймні двічі віддавали данину князю Ігорю. Коли б він не повернувся по неї втретє, то, може, помер би у глибокій старості. Зрадливий І. Брюховецький також міг би оминати страшну смерть від розлютованого натовпу...

Зло обдиралократії не лише в тому, що вона знесилила державу в зародку економічно. Знаємо всіх "героїв України" поіменно і ще інколи говоримо, яка ж наша земля багата — наче криниця, з якої вибирають воду, а вона поповнюється, мовби з джерела. Злочин влади в тому, що вона зробила те, що роблять зазвичай із краєм, народом нападники-поневолювачі. Вона знесилила всенародну потугу, розігнавши по світу талановитих митців і вчених, що знову стали духовними й інтелектуальними донорами для світу. Не народяться цілі покоління — триває велика пауза у відтворенні нації, бо репродуктивна її частина ішачить по світах, а та, що вдома, боїться плодити дітей для злиднів.

Охлократія, як явище маргінальне, витворила свої маргінальні цінності. Відтіснила на задвірки людей талановитих, патріотичних й розплодила велетенську армію недовченого панства-хамства із синдромом kleptomanії. Із своєю Церквою, яка служить лише їй і котра озброєна такою ненавистю до всього українського, що й сам люцифер позаздрив би. Церква, яка вибирає й молиться за "єдиного претендента", навіть робить його паломником Афону і запевняє мирян, що це — "обранець" Матері Божої (А сказано ж: "Блажен муж, що не ходить на раду безбожних, і на путь грішників не стає, і на зборищі душогубів не сидить"). Феномен? Авжеж!

Вульгарні смаки охло-вурко-

кратії, її культурні й духовні запити застрягли десь між пошлятиною естрадних анекдотчиків, кривлянь усіляких реготунів й реготух та "балденієм под гітарку". "Культура" імені її патронату, кобзоново-кірководої суті. "Культура" не як продукт національного духу, душі, а як прояви діяльності залоз внутрішньої секреції — адреналіново-андрогенно-екстрогенно! Віагрово-сердючко-поплавська! Мені дуже симпатичний як український типаж Михайло Поплавський, котрий зумів продемонструвати всім ділові якості й потенціал українця-патріота. Але я не в захваті від Михайла Поплавського як основоположника речитативного співу. Як унікального й, дасть Бог, неповторного носія вокалу без таланту. Чи й іншого, тобто, іншої вокалістики, в якій також "нет вокала без бокала". Визнаю великий талант А. Данилка, але дуже співчуваю йому в той містичний момент, коли в нього, стриманого й скромного полтавського парубка, вселяється духовний вампір, що іменує себе Веркою Сердючкою. За маскою сміху, реготів, кривлянь, суржикової статевої суті ховається небезпечний невидимий звір руйнації. Небезпечний найперше для особистості Данилка, а вже потім для нашої культури. Саме ось такий "символ" України — покалічений національно, суржиковий, розмитий і подобається, радше, потрібний усім тим, хто століття звик дивитися на українця, як на гнучку спину, спритні ноги, жилаві руки, волячу шию і паралізований рот. Цій безликий веселій істоті дозволено повидрючуватися—поверко-сердючуватися, бо патриціям подобається отакий, як після перенесеного інсульту, феномен, який на підмостках новітньої сцени знов грає паяца, суть якого цілком влаштовує "голого короля".

Архітектори України без України воліли б зберегти цю модель на довгі роки. Тому такий безчесний і нещадний бій оголосили за свою "святину". Вони вірять, що ця "вавилонська вежа" настільки міцна, що пан Хронос не дмхне на неї, перетворюючи її і її творців у чергову куряву. У давньогрецькому суспільстві існував "суд черепків" — остракізм. На велетенській площі збирався натовп, тримаючи в руках друзки битого посуду — черепки, на яких були видряпані імена тих державних мужів, яких вони не допускали до влади. Той, хто збирав найбільше таких шматків, вимушений був на 10 літ залишити Афіни. І ніхто не робив ніяких лукавих маніпуляцій із викраденням. Здається, наша промисловість не змогла б виготовити ту кількість посуду, щоб черепки могли вдовольнити народний гнів, суд і осуд.

Основна зброя, якою послугуються наші керманічі, — тиск, обкурювання свідомості електро-рату. Щит і меч — некерована злочинна вседозволеність і безкрай. Уже блукає фантом перемоги, привид наступника. Царські подачки із "соболиной казни". Основна надія — на всезагальний страх, адже генетична констру-

кція народу ще тримається на жахах колективізації, голодомору, репресій, війн, тюрем за жменьку колосків та п'ять буряків. Народ знову став сповзати у ту яму, з якої лише став вибиратися. Його психіку знову зомбують зображувальним рядом, словесною обробкою й театралізованим дійством, що задумувалося як трагедія, як велике жертвопринесення на олтар України. На це народ відповів серією анекдотів про злощасне яйце, що навznak повалило "єдиного", а заодно й бездарну режисуру. Як же хочеться харизми мучеництва!.. Лише він сам може вибити той стілець, на якому знову з зашморгом на шиї стоїть Україна. Своїм небажанням бодай раз у житті не злякатися і спробувати мислити самостійно без поводирів-заклинателів, своєю хуторянською байдужістю, своєю рабською філософією "таксложі-лосьісторічески", своїм небажанням і невмінням жити достойно. Своїм хронічним мазохізмом: яму бачу, але ступлю у неї.

Однак ці хлопці, озброєні вірою у всенародний заячий страх, повинні б пам'ятати, що в цього народу були біологічні попередники — козаки й гайдамаки. А в українського терплячого вола є гени бика-симентала, який, коли зривається, то... ой-йо-йо-йой!.. Але якщо страх народу знову поможиться на вміння влади провести в машинах для бюлетенів, оснащених пічками для спалювання небажаних, свої звичні маніпуляції і ще багато-багато чого іншого, то на нашому полі знову зійде "тому що".

Тому що, коли таке станеться, то Україна сповзатиме в шурх донбаської шахти. Тому що у її лаві станеться вибух українського терпіння. Тому що рятівну команду доведеться плекаті довгі-довгі десятиліття чи й століття. Тому що цей "Мойсей" заведе Україну в таку пустелю, з якої вона не вибереться не те що за 40, а й за 400 літ. Тому що Господь не простить нам ще однієї нашої нікчемності й не скоро введе нас із цього кола пекла. Тому що в період нового президентства виповнюється 70 літ (один космічний день) від років лютих репресій — 1937—1938-го. І мудрі народи, котрі розуміються на символіці чисел, обережно вибирають своїх керманічів. Дуже пильно вдивляються в їхні біографії, пропускають кризь густе сито кожен їхній вчинок, щоб знову не увійти в ту ж таки ріку, чи не вступити в те, що довго доведеться відчищати багатьом поколінням. Тому що перед нами знову дві брами — до юдолі й Доли. Тому що юдоль вибирала нас протягом століть, а ми можемо вибрати Долю на всі наші століття. Тому що це наша земля і наших нащадків. Тому що це — наше життя, і воно — єдине, щоб його вручити ще одному одержимому жаданням трону. І ще тисячі тисяч тому що, за якими цього "феномена" статися не повинно!

● Катерина МОТРИЧ

ЯНУКОВИЧА ПОТРІБНО ІЗОЛЮВАТИ ВІД СУСПІЛЬСТВА

Член комітету "Громадяни проти злочинців у політиці" народний депутат України Григорій Омельченко виступив 6 жовтня на засіданні Верховної Ради України із заявою:

"Після відбуття покарання в місцях позбавлення волі Янукович не став на шлях виправлення і залишається суспільно небезпечною особою, яка повинна бути ізолювана від суспільства.

Ще раз нагадую, мною отримана достатньо обґрунтована інформація, а тепер можна говорити — достовірна, про те, що пан Янукович вперше був засуджений за грабіж, а вдруге — за нанесення середньої тяжкості тілесних ушкоджень, і обидва рази йому призначено покарання у вигляді позбавлення волі.

Після відбуття покарання Янукович знову скоїв тяжкий злочин: із групою осіб жорстоко побив та зґвалтував жінку, але відкупився від потерпілої, і кримінальну справу було закрито. У міліцейських матеріалах зазначається, що Янукович організував шайку бандитів, яка лютувала в Єнакієвому, і вечорами людям було

страшно заходити в під'їзди будинків, виривав з рук жінок, ветеранів війни та праці сумки з трьома карбованцями, по-живому видирав з вух дівчат сережки вартістю 10 карбованців.

Пізніше, коли працював директором автопідприємства, притягувався до кримінальної відповідальності за розкрадання державного майна в особливих розмірах. На той час за вчинення цього злочину Кримінальним кодексом передбачалася міра покарання — смертна кара. Але від покарання його врятував колишній народний депутат України лютчик-космонавт Георгій Береговий.

Тепер зрозуміло всім, чому Янукович не дає відповіді на депутатські запити. Тому що він боїться, що виборці будуть знати всю правду про його судимість, що в минулому він був грабіжником, злодієм, насильником, ... і його руки в крові від жорстокого побиття людей, а за таких обставин його ніколи не оберуть Президентом України".

● Комітет "Громадяни проти злочинців у політиці"

Урядовий законопроект "Про затвердження прожиткового мінімуму на 2005 рік", який нещодавно розглядався у Верховній Раді, більше зійшов би за сценарій трилера про життя в якомусь гетто чи резервації.

Уряд Януковича пропонує затвердити на 2005 рік прожитковий мінімум у розмірі 382 гривні на одну особу з розрахунку на місяць. Більша частина з них — 204 грн. — призначена для придбання продуктів. Чого-чого, а хліба для людей урядовці не пожаліли — 101 кілограм на рік. Вони також на повному серйозі вважають, що працездатній людині на рік вистачить 4 кг макаронних виробів, 2,5 кг рису, 1 кг пшона, 2 кг гречки, 9 кг ковбаси, 11 кг свинини та яловичини, а ще по 5 кг свіжої риби, масла, сметани. Навмисно не ділю ці цифри на 365 днів, щоб не викликати у країні соціальних заворушень.

За урядовими розрахунками, чоловіки й жінки купуватимуть зимові чоботи раз на 10 років, а черевки — раз на 5. У середньому дві п'ятирічки мають служити дорослим громадянам верхній зимовий одяг, костюм чи сукня, штани чи спідниця. Дорослим також дозволяється придбати одні труси, одну нову хусточку, а представницям прекрасної статі — пітвори пари колготок на рік. А ще урядовці вважають, що їхній незаможний співвітчизник 9 років користуватиметься одним махровим рушником.

На газ для приготування їжі і на

З ІНШИХ ВИДАНЬ

теплостачання на одну особу Кабмін, що декларує свою програму як суперсоціальну, передбачив близько 18 гривень. Цікаво також, у яких жеках Міністерство праці та соціальної політики, в надрах якого розроблявся законопроект, віднайшло такі тарифи, щоб 29 грн. з мешканця на місяць вистачило розрахуватися за всі комунальні послуги? На ремонт квартири закладено 19 гривень. На транспортні послуги — 23 грн. на місяць. На придбання газет виділяється аж 1,31 грн., а на відвідання закладів культури — 2,61 грн. на місяць.

Далі — більше. Холодильник, за законопроектом, повинен служити людині 39 років, телевізор — 27, ліжко або диван — 22, радіоприймач — 53 роки. І це при тому, що ціни, від яких відштовхувалися в розрахунках, ростуть із кожним днем.

Уряд Януковича вважає, що на ліки одній людині на рік (!) вистачить 20 грн. 19 коп. Порівняйте це з 90 тис. гривень, виділених на оздоровлення кожного з 1300 працівників Адміністрації Президента.

● Людмила КУЧЕРЕНКО, газета "Свобода" № 35, 2004 рік

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Що й казати, людоньки, — нам, громадянам неньки-України, надзвичайно поталанило: пізволіття тому стали Батьківщиною "славетного" стаханівського руху, а ниньки — зажили прем'єра-багатоверстатника: він і "проффесор", і голова Олімпійського комітету, і кандидат у президенти України. І диво дивне: коли він усе встигає? І все йому не йметься, все йому мало — такий роботящий, такий тямущий.

А останнім часом, схоже, за сумісництвом вирішив ще й фах мага отримати. Правда, як на мене, поки що не дуже успішно. Ось, наприклад, ще звенить у вухах від незчислених повідомлень радіо й телебачення, які, цитуючи прем'єра, гіпнотизували майбутніх виборців на життєдайну радість: ось-ось на їхні голови "впаде" зниження цін на деякі сорти хліба. Зізнаюсь, особисто мені налаштуватися цього разу на мажор таки не вдалося. Бо мій гаманець аж ніяк не поважав. Певно тому, що з'їдаю в день менше чвертки "українського" (не покидає бажання залишатися стрункою), тож маю економію від

ДОБРУ КОВБАСУ І М'ЯСО УКРАЇНЦІ ТЕПЕР «ІДЯТЬ ОЧИМА»

зниження цін на хліб — приблизно 60 (шістдесят) копійок на місяць. А якщо в когось сімейка — чоловік десятий, та якщо їм хліб — на перше, друге і третє щоднини, то, певно, років отак через сто з цієї економії вони й на "Запорожець" "нашкребли" б! І таланить же людям!

А днями наш прем'єр знайшов собі ще одне нове та надзвичайно важливе заняття. Певно, врешті дізнавшись, що слово та думка — матеріальні, приблизно з 3 жовтня, став займатися... заклинанням цін. Попутно зманюючи ошасливлених перспективою післявиборного благоденствія — усіх без винятку: й тих, хто не легкою працею здобув право і на звичайну, і на пенсію за особливі заслуги; і тих, хто ніжив свій животик у холодуку, — підвищенням її аж до прожиткового мінімуму. Ось, мовляв, тепер старі, якщо й не забагатіють, то принаймні голодними не ходитимуть. Бо й грошей у них побільшає, і ціни в нас зараз (за прем'єром): "не ростуть, не ростуть, не ростуть і не будуть, не будуть, не будуть рости".

● З повагою Параскева ГОЛОПУПЕНКО

ФЕСТИВАЛЬ

Історія “Українських альтернатив” почалася ще в середині 90-х років. Тоді в Спільні кінематографістів проводилися міжнародні акції, в яких поєднувалися фестивалі огляди вітчизняної та зарубіжної кінокласики й “круглі столи”, на яких відбувалися діалоги українських та зарубіжних кінознавців, котрі намагалися віднайти ідентичність українського кіно в європейському контексті. Тоді цей проект називався “Подвійне дзеркало”.

У новому столітті змінилася і назва, і концепція. З 2001-го вже “Українські альтернативи” (автор і керівник проекту Олек-

«УКРАЇНСЬКІ АЛЬТЕРНАТИВИ»: ДУБЛЬ 4

Днями завершився 4-ий відкритий фестиваль-майстерня виняткового кіно “Українські альтернативи”. Цей фестиваль досить незвичний за формою — тут немає журі, кінозмагань і нагород, це, радше, показ колекції фільмів на певну задану тематику. А завершується він, зазвичай, “круглим столом”, де відбувається обговорення теми фестивалю і за-явлених у продемонстрованих стрічках проблем.

сандр Рутковський) щороку спонукають глядачів задуматися над черговою непростотою темою. Фестиваль перетворився на компактний кіноогляд-панораму в чомусь виняткового українського та зарубіжного кіно (загалом нового), яке добирається за певною тематичною ознакою. Наприкінці кожного фестивалю вже традиційно проводиться дискусія, де представники інтелігенції — кінематографісти, письменники, науковці, громадські та релігійні діячі розглядають заявлені у стрічках морально-етичні проблеми. Мета таких обговорень — вироблення естетичних і суспільних засад, на основі яких стало б можливим відродження української кінематографії. Зокрема на перших трьох “Українських альтернативах” вже відбулися цікаві інтелектуальні розмови на ключові для кіномистецтва теми: “Історія та гра”, “Містерії плоті: перспективи українського фільму “про це”, “Аутсайдер як (не)можли-

вий герой українського фільму”, “Посміховище: кінокомедія в Україні та деінде”, “Жах” як феномен національної екранної культури”, “Містика і релігія на екрані — фантазія та віра в людині”.

Тепер із матеріалами цих обговорень можуть ознайомитися й ті, хто не був присутнім на “круглих столах”, — записи дискусій нещодавно вийшли за сприяння міжнародного фонду “Відродження” у вигляді двотомника — “Українське кіно: ідентифікація у часі” та “Українське кіно: євроформат”. А матеріали цьогорічних кінозасідань планується видати третім томом, який буде називатися “Українське кіно: збираючись із Духом”.

Цьогорічні “Альтернативи” стартували 30 вересня. Ця дата не випадкова. Колишній початок фестивалю було приурочено до дня, коли вшановують Віру, Надію, Любов та їхню матір Софію: ці алегоричні імена-категорії мали стати ключовими орієнтирами на шляху до

самовідбудови української національної кінематографії. Цього року в центрі уваги опинилося одне з центральних уявлень про людську духовність — Любов, а альтернативою їй все частіше виступає пряма її протилежність — Терор. Отож, тема для роздумів досить широка й цікава — “Любов і терор — c'est la vie?” На жаль, ця опозиція стає все більш актуальною і болючою в сучасному світі. В обговоренні цієї теми поряд із вітчизняними інтелектуалами взяв участь і професор Шелдон Лу з Каліфорнійського університету, який приїхав в Україну досліджувати наше кіно.

Наступний фестиваль стане не тільки ювілейним, п'ятим, а й останнім, що відбудеться за попередньою формулою. Кінопрограма та обговорення будуть присвячені “матері” будь-якої духовності — Софії — саме тій людській властивості, яка дає життя і мудрим кінотворам, і розумним думкам про кіно. Про альтернативу, яка їй протистоять, легко здогадатися. Тож робоче формулювання теми наступного фестивалю — “Дурні й розумні — хто править світом?” Уже обрано і фільм-епіграф — відому “догмівську” стрічку “Ідіоти” Ларса фон Трієра. А потім чекатимемо на “Альтернативи” в оновленому форматі.

ВИНЯТКОВЕ КІНО

Терор — прикмета сучасності. Так чи інакше він вривається в життя багатьох людей. В одних куточках землі — це вже реальність щоденного існування, в інших — постійна картинка в телевізійних новинах. Ланцюгова реакція на кожен акт насильства — не менш жорстока відповідь. Невже починаємо звикати? До масових смертей і тотальної жорстокості, термінових телеповідомлень із місця події, жалобних газетних публікацій. Для тих, хто безпосередньо пережив терор, жити як раніше — неможливо. Так і весь світ, проходячи крізь трагедії та насильства, стає іншим. Після подій 11 вересня 2001 року разом із баштами зруйнувалася й впевненість сучасної людини в стабільності миру та захищеності Землі. Не так багато часу минуло з того дня. І вже в кіномистецтві з'явилися спроби осмислити чорний вересневий день та його наслідки.

На відкритті “Українських альтернатив” було продемонстровано досить несподіваний фільм “11'09'01 — 11 вересня” (2002 р.). Це кіноальманах, де представлені 11 фрагментів, знятих одинадцятьма режисерами з 11 країн світу. Кожен сюжет триває 11 хвилин 9 секунд і 1 кадр — неважко здогадатися, що тут зашифрована дата трагедії. У кожній новелі — свій погляд, ставлення, роздуми щодо подій, які сколихнули весь світ. Режисери кіноальманаху художньо переосмислили трагедію і в той же час віддали шану загиблим. Причому, не тільки тим, що знаходилися в баштах-близнюках. Особливість фільму — не показ у режимі “реальне шоу” страждань людей і не документальний перелік жавів тероризму. Перед авторами постало складніше завдання — докопатися до суті проблеми.

Неординарність альманаху, несподіваність сюжетів і авторських точок зору, які викликали суперечливі відгуки на 59-му Венеційському кінофестивалі, — вагома причина, щоб зупинитися на змісті цієї стрічки докладніше. Тим більше, що у Росії він у прокаті був, а в нас — ні. Новела з Ірану (реж. С. Мамальбаф) — історія афган-

ПРО ТЕРОР, ЛЮБОВ, І НЕ ТІЛЬКИ

ських біженців, що живуть на території Ірану й понад усе бояться, що почнеться велика війна через те, що десь у далекій Америці впали великі башти, яких вони в очі не бачили і навіть не уявляють, що це таке. Авчителька даремно намагається пояснити дітям суть того, що відбулося, бо ж дітей набагато більше цікавить питання, навіщо Аллах забрав людей, адже він надто добрий, щоб їх убива-

ти. Та, з іншого боку, Аллах хоче створити нових, куди ж діти старих? Суперечка наявна і в новелі єгипетського режисера Ю. Шахіна — тільки там сперечаються привиди мертвих — американського десантника й арабського терориста. Висновки — не на користь США, бо ж у різних війнах, розв'язаних Америкою, кількість жертв — мільйони. Та, мабуть, тільки здатність людини не мстити, а простити і співчувати може зупинити ланцюг насилля. Це видно, зокрема, в новелі з Боснії-Герцеговини (реж. Д. Танович), де жінки, що пережили жахи насилля, найкраще здатні зрозуміти постраждалих. Ця думка читається і в іншому сюжеті з Великобританії (реж. К. Лоуч) — присвячена чилійцеві, який став свідком державного перевороту в Чилі, внаслідок чого до влади прийшов диктатор Піночет. Зміна устрою відбулася завдяки втручанню уряду США. По тому — вбивство президента Альянде, яке сталося саме 11 вересня, розправа над населенням, тортури й убивства (у новелі — документальні зйомки). Жертв чилійського 11 вересня виявилось значно більше, ніж жертв американського. Та, попри страшні спогади, чилієць, якому дивом удалося втекти з рідної країни, пише лист-співчуття до родичів загиблих у баштах-близнюках. Кілька кінофрагментів

присвячені тому, як трагедія відбулася на житті простих людей. Камерна новела з Франції (реж. К. Лелюш) — оповідь про закохану пару, стосунки якої нібито зайшли в глухий кут, але його повернення додому в пілюці від зруйнованих будівель усе змінює в їхніх відносинах. В ізраїльському сюжеті (реж. А. Гітай) зйомки з місця щойно скоєного теракту в священному місті Єрусалим не пускають до прямого ефіру, бо стався значно масштабніший теракт в Америці. Відгомін про події в США докотиться навіть до Буркіна-Фасо, де хлопці-школярі намагаються піймати людину, підозріло схожу на Бен Ладена, бо ж за нього обіцяють великі гроші, за які можна викупити всіх хворих і допомогти вбогим у своїй бідній африканській країні. А що ж відбувається в самій Америці? Тотальна підозра до всіх людей “східної зовнішності” (Індія, реж. М. Наір). Сюжет базується на реальній історії. Зниклий безвісти хлопець-араб, якого тривалий час вважали терористом, насправді кинувся допомагати потерпілим у баштах, де й загинув. Драматичну історію відтворено очима його матері. Зовсім

несподіваний американський сюжет (реж. Ш. Пенн) — про самотнього старого чоловіка, який сумує за померлою дружиною і намагається оживити її улюблені квіти в горщику, що зів'яли в темній квартирі, та ось одного разу у вікно нарешті зазирає світло, квіти розпускаються прямо на очах, а тим часом по стіні сповзає тінь башти, що падає... Один із найбільш емоційно сильних і вражаючих сюжетів — із Мексики (реж. А. Г. Іньєриту). Неігровий і майже не документальний. Практично весь час — чорний екран і

хаос звуків за кадром, крізь які прориваються уривки новин, переговори рятувальників і серед них найбільш чітко звучать записи розмов тих жертв, які дзвонили з башт або з літаків-таранів. Люди в свої останні хвилини говорили про свою любов до рідних... Чорне тло екрана іноді перерізалось кадрами — люди, що вистрибують з падаючих хмарочосів... Екран поступово біліє, і під дзвінку тишу з'являється напис: “Світло Всевишнього вказує нам шлях чи засліплює нас?” А завершує кіноальманах японська оповідь (реж. С. Імамура), яка, на перший погляд, ніяк не стосується цих подій. Вона переносить нас у кінець Другої світової війни. Японський солдат, що повернувся з фронту, в прямому сенсі втрачає людську подобу, бо вважає себе змією. Після звірств війни не можеш відчувати себе знову людиною... Та останній кадр ставить логічну крапку (чи, скоріше, трикрапку, бо сюжети в кіноальманаху не дають прямої і остаточної відповіді на поставлені питання, залишаючи простір для роздумів глядачеві) — “Жодна війна не була священною”...

Демонструвався на “Українських альтернативах” й інший фільм, присвячений цим самим подіям, який і публіці більш відомий, ніж кіноальманах, і комерційно успішніший, що, звісно, не свідчить про його естетичні якості. Йдеться про американську документальну стрічку “Фаренгейт 9/11” (реж. М. Мур). “Золота пальмова гілка” на останньому Каннському кінофестивалі, широкий прокат (навіть у нас — уявляєте в наших кіноотеатрах документальний фільм?). Хоча, на думку кінокритиків, нічого особливого в ньому немає — звичайна документальна стрічка. Основна відмінність — нищівна критика президента Буша та його політики. Дуже модна зараз у всьому світі тема. Тому її захоплено сприйняли і на кінофестивалі, й у США. Новий американський герой правдивими і чесними кінозасобами бореться з нинішньою політикою, яка призвела до теро-

ристичного акту. Якби ж тільки все було так просто — сказати: “Буш — поганий”, і в цьому — причина всіх лих. Насправді ж Буш — лише крайній прояв того основного політичного напрямку, який насправді склався давно. Це досить добре прочитується в кіноальманаху “11 вересня”, хоча там не знайдете прямих засуджень. Американцям не подобається згадувати про колишні діяння своєї держави. Може, саме тому стрічка “11 вересня” викликала обурення в США, і там її заборонили для показу.

А що ж інша складова заявленої теми “Альтернатив” — Любов? Її, загалом, показано через призму насильства — терор у коханні, терор як відповідь на любов тощо. На фестивалі було багато зовсім нових стрічок (серед яких — і чотири українські короткометражні фільми), деякі — переможці міжнародних фестивалів. Отож, тенденція наявна — у свіжих фільмах багато жорстокості, яка, на жаль, переважає любов. Резонансний фільм “Страсті Христові” (реж. М. Гібсон) — абсолютна любов і жертвність Спасителя й абсолютна жорстокість

людей до нього. Надзвичайно шокуюча французька стрічка “Незворотність” — про кінцевий жах, яким закінчуються мрії про майбутнє. Аргентинський “Гараж “Олімп”, де масовий державний терор безжально розчавлює людей з усіма їхніми почуттями і сподіваннями. “Географія страху” (Фінляндія) — історія жорстоких помст жіноцтва чоловікам. “Мрійники” (новий фільм режисера Б. Бертолуччі) — екскурс до доби масових заворушень у Франції 1968 року і роздуми про особисту свободу і вибір... Перелік можна продовжувати. Хіба неможливо вирватися з лабет усепроникного насильства? Один із рецептів (у казковому чеському фільмі “Щурилов”) доволі простий — любов усе переможе, навіть самого диявола. А може, вона вже не здатна перемогти, бо опинилася в тіні жорстокості? Мабуть, навпаки — кожен прояв любові лише яскравіше проявляється на чорному тлі терору. Варто тільки додати їй своєї енергії душі, — щоб засліпити очі насильству.

● Матеріали підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

СВЯТО

До Богородиці, як до Заступниці, зверталось у важкі хвилини не одне покоління наших воїнів, зверталися наші матері, бабусі й усі, хто відчував найсильніший розпач. Адже Вона заступається і за найзапеклішого грішника. У візантійському апокрифі “Ходіння Богородиці по муках” Вона допомагає навіть засудженим на вічні тортури пекла.

На Її честь установлені одні з найбільших християнських свят: Різдво Пресвятої Богородиці, Введення до храму Пресвятої Діви Марії, Благовіщення, Успіння, Покрова.

У цей день, за переказами, більше ніж 11 сторіч тому дружинники-русичі князя Аскольда ще язичниками брали штурмом православну святиню Константинополь. Молитовне єднання греків у щирому зверненні по допомогу до Пречистої Діви Марії зробило чудо: Богородиця явилася вірним із молитвою за них і накрила їх Покровом (омофором) своїм, роблячи непереможними. Зло відійшло з поразкою не тільки від Божого міста, але й од русичів, яких чудо повернуло обличчям до істинного Бога. Дружинники повернулися на Русь-Україну вже християнами, Аскольд став першим руським князем-християнином, збудував церкву, й чимало русичів тоді прийняли в серце Христа та були охрещені.

Інша легенда переповідає, як у десятому столітті на Візантію напали сарацини (араби). У Влахерській церкві, на околицях Царгорода, саме відбувалася Служба Божа. Прихожани почали просити в Бога допомоги, і двом із них — святим Андрію Юродивому та його учневі Єпифанію — явилася Пречиста Марія, яка, долучившись до спільної молитви, зняла з голови покривало (омофор) і розпростерла над ними. Греки перемогли.

Після хрещення Київської Русі грецькими священиками за Володимира Великого визволення Богородицею християн Царгорода стало великим святом, а київські князі брали ікону “Покрови” у військові походи. Згодом Богородичні чудеса з’явилися і в нашої історії. Достатньо згадати, як Пречиста Діва врятувала Почаївський монастир від нападу турків. Молитовні звернення русичів до Богоро-

диці стали особливо ревними за князя Ярослава Мудрого, який “віддав Україну під покров Пречистої Діви”.

Не менше це свято вшановували й козаки. У новому сівому таборі щонайперше будували Покровську церкву, а для воєнних походів використовували її похідний варіант з іконою Пресвятої Покрови. Перед важливою подією чи справою козаки завжди молилися своїй святій покровительці. У покровські святкові дні запорожці обирали нового отамана.

Чи не більшість церков у козацькій державі зводили на честь Богородиці. Їх будували в селах, на слободах, у центрах паланок, на всіх річках. Навіть в урочищі Кагальник, де Дон упадає в Азовське море, була похідна церква Покрови. Січові церкви підпорядковувалися тільки Києво-Межигірсько-

також любили зображувати Покрову Богородиці, розпростерту над козаками...

Свято Покрови увібрало й чимало народних звичаїв. Вважається, що до Покрови слід завершити усі польові роботи — зібрати й засипати в комори урожай, а поля засіяти озиминою. Учні саме тоді вперше йшли до школи, беручи горщик пшоняної каші, “щоб наука не йшла в ліс”.

За станом погоди на Покрову дехто “передбачав”, якою буде зима: якщо вітер з півночі, то зима буде холодною, якщо з півдня — теплою. Коли не випаде сніг, то не буде його і в листопаді, якщо журавлі ще не відлетіли у вирій, то холод притримається. Покрова багата й на прислів’я і приказки: хто лежить до Покрови, то продасть усі корови; до Покрови молока давали корови, а після Покрови пішло молоко в роги корові...

У цю пору починалися весільні дійства. Після Семена (14 вересня) заходилися свататися, й після всіх обрядових дійств молоді, попросивши благословення Богородиці, ставали на шлюбний рушничок. Неодружені дівчата на Покрову особливо старанно просили Богородицю про омріяне заміжжя: “Свята Мати, Покровонько, накрій мою головоньку хоч ганчіркою, аби не залишалась дівкою”, “Свята Мати, Покровонько, покрій землю сніжком, а мене, молодую, хустиною”. Заміжні ж просили ласки у своєї заступниці, аби подружнє життя було щасливим.

По Покрові — то і по теплові. У цей день традиційно вперше затоплювали в печі. Використовували дрова з вишні чи яблуні. Водночас приказували: “Свята Покрово, покрій нашу хату теплом, а господаря добром”.

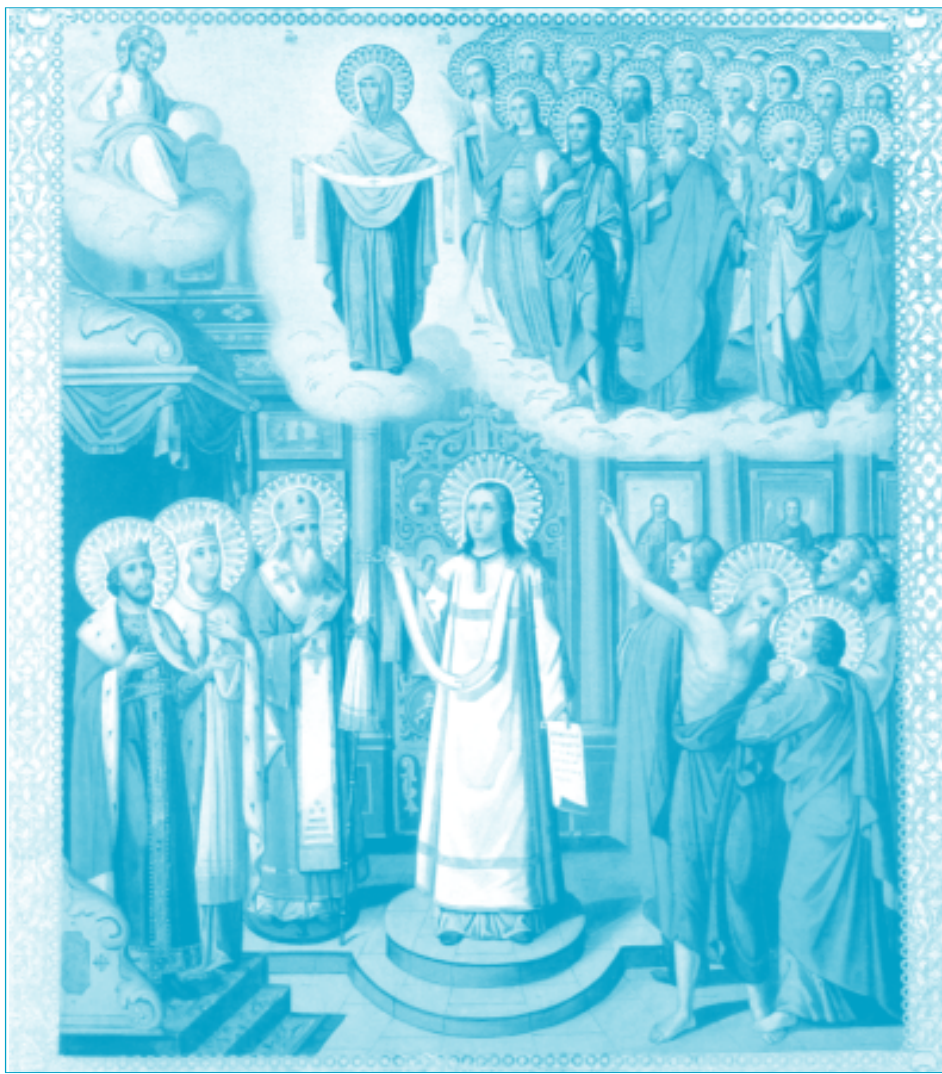
Стало обов’язком побувати в цей день на Службі Божій, прикрасити домашню ікону Богоматері, згадати родичів чи знайомих, які пішли в похід, змушені десь воювати, боронячи Вітчизну, і помолитися за них.

Можливо, не випадково саме благодатної осені 1942 року під Покровом Богородиці творилася й здобувала свої перші перемоги над фашистами Українська Повстанська Армія. Символічно саме Покрова Пресвятої Богородиці вважається днем створення УПА.

Пресвята Богородиця завжди була взірцем смиренної і великодушної матері, що повсякчас молиться за благочестя своїх дітей і завжди приймає Божу волю (як заздалегідь прийняла розп’яття і смерть Свого Сина, Христа). Цей взірець віками надихає на християн-

ські подвиги інших матерів. Відомий приклад сумлінної матері-християнки — свята Нонна, син якої, народжений у Греції 328 року по Христі, завдяки вихованню матері, згодом став відомим як вселенський учитель, святий (особливо праведний архієрей) Григорій Богослов. А чоловік, затятий язичник, молитвами, стражданнями і смиренням мужньою жінкою прийняв Христа, ставши пресвітером, а згодом — відомим православним єпископом Назіанським. Свята Нонна, окрім іншого, дає всім християнам світу приклад усесильності щирої материнської молитви. А Покрова Пресвятої Богородиці, — безумовно, найбільше материнське свято, адже, звертаючи свої молитви до Матері Господа нашого Ісуса, ми віддаємо себе, свою родину та Батьківщину під непереможну Покрову Богоматері. Це зрозуміли ще наші предки князі Аскольд, Ярослав Мудрий і Володимир Великий, розуміло козацтво, січові стрільці, вояки УНР під проводом Петлюри, воїни УПА, починає розуміти нинішнє покоління. На Покрову колись козацтво особливо ревно й згуртовано молилося до Богородиці, просячи благословення на визвольні воєнні походи, на нову козацьку владу, на новий урожай, на наступний рік, на Вітчизну. Щира молитва часто творила чудеса в смертельному бою за тіло й душу. Свято Покрови — нагода всеукраїнського молитовного єднання напередодні нинішніх президентських виборів. Молимося ж за своє очищення, за Боже прощення гріхів наших батьків, дідів і прадідів, за благословення України і з’єднання в єдину Христову сім’ю всіх українців і Православних Церков! Врешті, за справедливі вибори, мир і злагоду в Україні... “Сьогодні, благовірні люди, радісно святкуємо, осяяні Твоїм, Богоматір, прирештям, і, Твій споглядаючи пречистий образ, розчулено промовляємо: покрій нас чесним Твоїм Покровом і визволи нас від усякого зла, благаючи Сина Твого, Христа Бога нашого, спасти душі наші”. Лише цей тропар на Покрову з кожного православного храму, з кожного смиренного й світлого серця...

● Олександр СОЛОНЕЦЬ

ПОГЛЯД ЗСЕРЕДИНИ

Синонімічними в ужитку стали сьогодні слова “баптист” та “протестант”, хоча насправді вони за змістом нетотожні.

Християнство було засноване за часів Римської імперії в 30-ті роки н. е. Ісусом Христом. Переслідування християн почалися чи не з перших років заснування Церкви. Вже в 40-х роках місцева влада чинила опір розповсюдженню вчення, а в 64-му році, після підпалення Риму, Нейрон, а згодом Децій (249—251 рр.), Валеріана (253—260 рр.), Діоклетіан (початок 303 року від р. Х.) знищували християн. І лише після 311 року, коли Костянтин Великий видав відомий Закон про терпимість, ці переслідування припинилися, і християнство перестало бути ворожою релігією. Та з часом папости почали нехтувати духовним служінням і вели боротьбу за право влади в Церкві. Відбувся “розкол” християн, і з’явилися так звані відступники. Вони, за закликом імператора Костянтина, в 313

році зібралися на собор, метою якого було об’єднання Церков та створення відповідної ієрархії. Главою Церкви ставав не Христос, а імператор. Церковна ієрархія поклала початок розвитку Католицької Церкви. Остаточне підкорення Церкви владі відбулося за Лева II (440—461 рр.), коли він оголосив себе наступником апостола Павла.

Тих, що не схотіли “взяти шлюб” із державою, називали порізними: анабаптисти, донатисти, павликіани, альбігойці, древні вальденси та інші. Згодом через спільність вчення їх усіх стали називати *анабаптистами*, себто перехрещеними. Справа в тому, що анабаптисти не визнавали хрещення малюків як таке, що рятує від гріхів. У XV столітті префікс *ана* не вживався, з’являється звична нам сьогодні назва *баптисти*.

У XVI столітті протестантські церкви почали виходити з Римо-Католицької Церкви. Вони називалися так, бо протестували проти

омани католицизму. Але баптисти — не протестанти, бо вони не виійшли з Католицької Церкви, а існували від днів Христа!

Протягом усієї історії існування баптисти зазнавали утисків та переслідувань. І тільки з прийняттям незалежності України змогли офіційно проводити богослужіння. Тих основних доктрин, яких дотримувалися перші християни-баптисти, дотримуються баптисти й сьогодні.

1. **Господь** — єдиний істинний Бог, який існує Сам у Собі, нескінченний у Своему бутті й досконалості. Він святий, незмінний, вічний, незбагненний, всемогутній, наймудріший, люблячий, милосердний, довготерпеливий, але в той же час абсолютно справедливий і не залишає винного без покарання. Бог триєдиний: Батько, Син, Святий Дух.

2. **Святе Письмо** — достатня,

достовірна, непохитна норма знань про спасіння, віру, волю Божу. Автором Біблії є Бог. Люди писали її під керівництвом Святого Духа.

3. **Людина** створена Богом за Його образом і подобою триєдиною: має дух, душу, тіло.

4. **Гріх** — це провина проти Бога. Через гріх люди відокремлені від Бога й не спроможні радіти спілкуванню з Ним. Навіть порядні люди — грішники: “як написано: Нема праведного ані одного” (Доміляян 3:10).

5. **Наслідки гріха** — духовна смерть. Духовно мертві люди — це такі, що не знають Бога, не спілкуються з Ним і не можуть перебувати в Його присутності. Відокремлена від Бога людина після фізичної смерті потрапить до пекла навіки.

6. **Ісус Христос** є Сином Божим і Богом одночасно. Його кров, пролита на Голгофському хресті більше двох тисяч років тому, стала

платою за гріхи людства. Ісус Христос — Божий порятунок грішникам.

7. **Спасіння** — безкоштовний дар для тих, хто вірить у спокутну жертву Ісуса Христа. “Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить, — а гнів Божий на нім перебуває” (Від Івана 3:36). Коли людина, звертаючись до Бога в молитві, визнає себе грішником і приймає плату Ісуса за гріхи, її стосунки з Богом відновлюються. Ті, хто приймають плату Христа за їх гріхи, стають праведними в очах Господніх і отримують вічне життя в раю.

8. **Хрещення** — це ухвала Нового Заповіту, встановлена Ісусом Христом. Хрещення не спасає від гріхів, воно є свідченням людини про її спасіння. Люди, які спасенні та сповідують Ісуса Христа Господом, повинні хреститися. Християнин хреститься повним зануренням у воду в ім’я Бога Батька, Бога Сина і Бога Святого Духа.

● Ольга СКРИПІНА

У багатоманітності своїх творчих шукач — усупереч уявленню про нібито властивий йому “космополітизм” — М. Бажан постає як глибоко національне явище. Це чітко усвідомлювалося самим поетом. Ще в ранньому публіцистичному творі “Розмова трьох”, декларуючи те, що він любить і що ненавидить, М. Бажан однозначно висловився, що любить не тільки “культуру пролетаріату”, а й давніші віки “культури і діла”. “Я люблю браму Заборовського і Дніпрельстан. Я люблю органічну, міцну і не фальшовану культуру. Таку культуру Україна знала лише одну: культуру феодалізму, культуру Мазепи; знатиме вона й другу: культуру пролетаріату, культуру соцбуду”. Друга для нього була продовженням першої. Водночас інтенції літературного інтелектуалізму та універсалізму пов’язують поета, передовсім, із творчістю його великого попередника Івана Франка. Бажанів урбанізм, філософічність, науковий стиль і формальне розмаїття, значною мірою стимульовані досвідом І. Франка, у творах якого поет вбачав не лише “геніальні злети провидіння”, а й незліченні скарби поетичних форм.

Засвоївши кращі творчі набути попередньої доби, М. Бажан приніс в українське письменство масштабність історичного мислення, енергію філософської думки, довершену культуру словесного образу, вагомість книжкового слова, створив новаторські епічні форми. Він був також блискучим перекладачем, літературознавцем, мистецтвознавцем, оригінальним кінокритиком і сценаристом (як кінокритик М. Бажан першим розпізнав геній О. Довженка).

Слава до нього прийшла досить рано. Відомо, що, прочитавши один із кращих творів Бажанової молодості — поему “Гофманова ніч” (1927), Микола Хвильовий “на очах компанії колеґ-письменників” у харківському клубі літераторів буквально упав до його ніг. Чудо народження унікального стилю — пристрасного, бурхливого, але переважно у вияві думок, а не почуттів — засвідчили й інші його твори кінця 20-х — початку 30-х рр. — ліричний цикл “Будівлі” (1928), поеми “Розмова сердець” (1928), “Гетто в Умані” (1929), “Сліпці” (1930).

Найпотажніший ліро-епічний твір М. Бажана — незавершена історична поема “Сліпці” (у двох частинах; у 1930 р. була написана, але загублена третя частина; планувалася і четверта). У поле критичного художньо-дослідницького зору молодого поета потрапив образ народного співця-кобзаря (невипадково поіменованого Перебендею). М. Бажан дискутує як із романтичним піднесенням цього образу в поезії Шевченка, так і з епатажним його запереченням у футуристичній доктрині М. Семенка. У конфлікті між старим і молодим лірником простежується думка про подолання рабської упослідженості старої України, про пошуки молодістю повсталого Україною шляхів у майбутнє. “Сліпці” відбили сум’яття в душі поета, невдоволення собою і світом, про що відверто і прямо він уже міг сказати в лірико-суб’єктивній формі, а в епічній оповіді історичної поеми ще намагався відстояти своє право на цю останню “твердж”.

Водночас у “Сліпцях” уперше накреслився поворот до пошуків компромісу. І вже цілком компромісними стали його твори другої половини 30-х рр. (перша й третя частини поеми “Безсмертя” та ін.). Епоха диктувала певні соціо-

культурні ролі, які доводилося виконувати поетам. Після опублікування “Сліпців” ортодоксальна критика розгорнула справжнє цькування М. Бажана, що позначилося на його продуктивності. Невипадково його художні інтереси в цей час перемістилися в сферу художнього перекладу. В 30-ті рр. розпочалася його подвижницька праця над перекладом перлини грузинської поетичної класики — поеми Ш. Руставелі “Витязь у тигровій шкурі”. Цей переклад, який вважають кращою перекладацькою інтерпретацією твору Руставелі слов’янськими мовами, стоїть на початку величезної, натхненної роботи поета в галузі художнього перекладу з різних — західних і східних — літератур. Досить згадати переклади таких творів, як “Лихоліття Грузії” Д. Гурамшвілі або “Фархад і Шірін” Алішера Навої чи “Хмарина в штанях” В. Маяковського, а також поезії Р. М. Рільке, Ф. Гельдерліна, Й. В. Гете та ін.

Самобутність, непритертість творчої натури М. Бажана неминує мали призвести його до конфлікту з владою. У вересні 1937 р. на М. Бажана, а також на М. Рильського та Ю. Яновського було надруко-

його життя, він домагався плідних, вагомих результатів. У роки війни він очолював редакцію газети “За Радянську Україну!” для населення тимчасово окупованих районів республіки. В 1943 р. М. Бажана було призначено заступником Голови Раднаркому України (очолював Раднарком із 1944 по 1947 рр. М. Хрущов). Треба було піднімати Україну з руїн. Він повністю віддається державним справам. Безпосередньо займаючись справами науки та культури, М. Бажан контролював такий обсяг роботи, який, здається, міг зрушити тільки він із його енциклопедичними знаннями й організаційними здібностями (у фронтовому записнику, розшифрованому дружиною, є перелік підпорядкованих йому установ — від Академії Наук, наркомосвіти, усіх творчих спілок до РАТАУ, Уккредіокомітету, кінопрокату та ін.). Тоді ж він виступив одним із ініціаторів видання багатомовної української енциклопедії (про що свідчить постанова РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 30 жовтня 1944 р.), однак реалізувати задум вдалося тільки через тринадцять літ, коли М. Бажан очолює Головну редакцію Української Радянської

1941 р. Південно-Західний фронт. Фронтowa газета “За Радянську Україну!”. М. Бажан та С. Журахович

розгромити і викоринити рештки буржуазно-націоналістичної ідеології”. Немає сумніву в тому, що над “документом” добряче попрацювали в партійних кабінетах; це не виправдовує поета — під текстом стоїть його ім’я. До останніх днів свого життя він картав себе за своє відступництво. Можливо, найбільше карався своєю прови-

гінного тиску) після критичного періоду адаптації і виживання зуміли піднятися до нових, — а стосовно Рильського і Бажана — до вищих творчих досягнень.

На кінець 50-х — початок 80-х рр. припадає кульмінація величезної, справді титанічної організаційно-творчої праці М. Бажана в галузі літератури і науки: діяльність як Голови Спілки радянських письменників України (1953—1959), як віце-президента Європейської спільноти письменників (1960—1972), як академіка АН УРСР (з 1951) і головного редактора Української Радянської Енциклопедії (з 1958 до останніх днів життя), видавця унікальних видань (таких, як шеститомна “Історія українського мистецтва” (1966—1968 рр.) або збірник “Мікеланджело” (1975). Він стояв біля витоків багатотомної “Бібліотеки української літератури” (БУЛ), видання якої розпочалося ще за його життя; був ініціатором підготовки й випуску двотомної “Антології польської поезії” (1979) в українських перекладах тощо.

М. Бажан усіляко підтримував молоду генерацію поетів-шістдесятників, особливо І. Драча, М. Фішбейна, Д. Павличка (якого особисто рекомендував до Спілки письменників України). Без перебільшення можна сказати, що українське шістдесятництво значною мірою благословив саме М. Бажан.

У цей час поетична муза знову повернулася до нього й надихнула на створення нових знакових творів — ліричного циклу “Міцкевич в Одесі”, збірника ліричних віршів — “Італійські зустрічі” (1961), поеми “Політ крізь бурю” (1964), відзначеної Державною премією УРСР імені Шевченка (1965), своєрідних “маленьких трагедій” — “Чотирьох оповідань про надію”, “Варіації на тему Р. М. Рільке” (1966), епічного циклу “Уманські спогади” (1972). Кращі якості Бажанової лірики й епосу синтезувалися у “Нічних концертах” (1977) — вершині його поетичної творчості. Найніжнішим ліриком поет постав у віршах останніх років свого життя (1981—1983), опублікованих у його чотиритомнику вже посмертно. Ці твори виділяються особливою чуттєвістю, ліричною суб’єктивністю і водночас потужним струмом філософсько-аналітичної думки і трагізмом.

Діяльність М. Бажана — це справді епоха в історії української культури. Його численні літературні, перекладацькі, науково-видавничі починання продовжують жити і плодоносити, збагачуючи духовну скарбницю українського народу, прискорюючи процеси його духовного й національного відродження.

● **Наталія КОСТЕНКО**, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

ЖИТТЯ ЯК ДІЯННЯ

До 100-річчя М. П. БАЖАНА

Творча постать Миколи Бажана виділяється поміж інших своєю справжньою, непоказною оригінальністю. Він ніколи не вважався модним поетом, але майже завжди мав опонентів, які звинувачували його в “зарозумілості”. М. Бажан — творець поезії інтелектуальної напруги, несумісної з продукцією маскульту, — поезії, яка передбачає читача-інтелектуала. Його творчість наснажувалася глибокими джерелами барокової культури — не тільки поезії, а й живопису та музики, яка відлунує у віртуозній поліфонії і поліметрії його поем і разом із тим, відкинувши шаблони пісенного фольклору, він експериментував на теренах молодого українського модерну в його авангардистських проявах, насамперед, футуризму та експресіонізму.

Микола Бажан із читачами

вано справжній політичний донос — наклепницьку статтю “Очистити літературний фронт від буржуазно-націоналістичного мотлоху!” Поет із дня на день чекав арешту. Порятунком прийшов несподівано. Як згадував свідок тих подій С. Голованівський, — неждано-негадано було оголошено указ про перше урядове нагородження письменників, у тому числі українських, і “серед трьох увінчаних найвищою нагородою — орденом Леніна — Микола Бажан!” Перед затвердженням списку Сталін “раптово згадав, що начебто чув, буцім на Україні хтось добре переклав поему Ш. Руставелі “Витязь у тигровій шкурі”, а таку важливу роботу треба, мовляв, як слід відзначити”. Ім’я Бажана одразу було внесене до списку. Різно змінили своє ставлення до нього преса, апарат ЦК КП(б)У, літературне оточення.

Доля запропонувала поету вибір різних життєвих стратегій — досягнення, адаптації, виживання та ізоляції. Остання для його діяльної натури була неприйнятною. В ізоляції, герметизмі він не міг проявити себе як творець. Він обрав стратегію життя як діяння, став активним громадським і культурним діячем. На всіх діянках організаційної, видавничої, творчої, перекладацької роботи, на які ставило

Енциклопедії і під його керівництвом буде випущено цілу бібліотеку енциклопедичних видань.

Однак політична ситуація складалася не на користь таких реформаторів, як М. Бажан. Оскільки він належав до державотворців т. зв. “нової хвилі”, то в період посилення політичних репресій (у 1947 р.) неминує мав стати їх жертвою. Підступність інквізиторського вбивства полягала ще й у тому, що часто жертва виступала знряддям системи. Інквізитори вдалися до прямого шантажу й переслідувань батьків дружини поета та її самої. Під тиском цих катастрофічних обставин наприкінці 1947 р. з’явився злочасний опус “До кінця

ною перед Ю. Яновським, якому в своїх “Думах і спогадах” присвятив пронизливу сповідь — одну з кращих новел “Майстер залізної троянди”.

Надміру соціологізована критика в “шуканні катастроф” схильна розглядати всі наступні події зі знаком мінус, стверджуючи, що поет “помер”, втратив свою totoжність, “перестав бути собою” та ін. Ця умоглядна схема накидається на творчість майже усіх провідних українських письменників радянського періоду. Однак схема не відповідає життєвим реаліям. І Бажан, і Рильський, і навіть Тичина (“навіть”, тому що останній зазнав найбільшого морально-психоло-

ФУТБОЛ

ГРАВЦІ ПОВІРИЛИ В ІДЕЮ

Напередодні матчу на тренувальній базі в Конча-Засті головний тренер збірної України Олег БЛОХІН провів передматчеву прес-конференцію перед відбірковими іграми до ЧС—2006 року з командами Греції та Грузії, почавши з аналізу:

— На минулій прес-конференції я говорив, що мене треба звільнити за результатами товариських матчів, — тому що ми все програли. Зараз ми здобули чотири очка, хоча ніхто в це не вірив. У першій грі в Данії ніхто — даю сто відсотків! — не очікував, що ми зіграємо внічию. Казахстан — так усі вважали — ми повинні були обігравати. Дуже важко було повертатися в Данію. Напевно, це була помилка. Ми повинні були залишитися в Данії й летіти наступного дня. Тому що ми прийшли на базу практично о сьомій ранку. Це наш прорахунок. Я це визнаю. Ми не думали, що така затримка буде з вильотом.

Також був дуже важким переліт у Казахстан. У мене було обмаль інформації про цю команду. Неможливо було зрозуміти, як вони грають, навіть із першого тайму. Непередбачувана команда — для мене особисто. Утім, в Казахстані, я думаю, ми могли б навіть не виграти. Якщо б забили швидкий другий гол, усе було б по-іншому. Я радий за команду, яка грала до самого кінця. Прогрес у грі є. Навіть зараз спостерігається зовсім інший настрій у команді, ніж був раніше. Це відчувається.

Гравці повірили в ідею. Всі кажуть, що наш футбол не дуже красивий. На даному етапі на перше місце потрібно ставити результат. Прогрес я бачу, але роботи дуже багато.

— У чому, на Ваш погляд, спад у грі греків, порівнюючи з матчами Чемпіонату Європи?

— Маємо повну інформацію про останні матчі збірної Греції у кваліфікації до ЧС—2006. Не мені судити, чому дещо змінилася гра цієї команди, — можливо, вони до цього часу святкують успіх... Ця команда зіграна, впевнена в своїх силах, адже витрати континентальну першість не кожному під силу. Якщо простежити, в яких клубах виступають гравці національної збірної Греції, — то практично всі в провідних клубах Європи. Нещодавно Загоракіс отримав приз за кращого гравця континенту. Це дуже гарна й сильна команда. В їхніх обох попередніх матчах було зафіксовано нелогічний рахунок, адже гра була рівною, а греки втратили очки. Зараз вони мають потребу в перемогах, щоб реабілітуватися в очах своїх уболівальників. Тож вони вдвічі небезпечніші. У нашій групі відбуваються дивні речі, вони триватимуть і далі, адже ми зі збіркою Грузії випереджаємо в турнір-

ній таблиці тих, кого називали фаворитами, — збірні Греції, Туреччини, Данії.

ОХ ЦІ СТАНДАРТИ!

Зрештою, сказано було багато, а глядачі з нетерпінням очікували зустрічі з чемпіонами Європи. Навіть дошкульний осінній дощ не став на заваді 55-тисячній армії уболівальників, які прийшли підтримати національну команду. А команда зробила все можливе, аби глядач залишився задоволений.

Сьогодні, вже осмисливши побачене, можемо робити якісь висновки про гру й розповідати один одному, що ми могли побити чемпіонів Європи, і якщо не той гол на останній десятихвилині, — радості не було б меж.

Ми були не гіршими за чемпіонів Європи і це — головне. Ми боролися, володіли ігровою і територіальною перевагою на полі, створювали небезпечні моменти, забили гол, були такими близькими до бажаної перемоги, жаданих трьох

мить побіг приймати втання від товаришів. Україна повела в рахунок.

Що ж до греків, то вони збиралися з силами, щоб завдати неочікуваного удару у відповідь. Натомість українці робили все можливе, аби перевагу подвоїти. Андрій Шевченко асистував Вороніну, і останній мав забивати, але в останній момент м'яч втратив. За хвилину Русол підключився до атак своєї команди, і, коли б не майстерність воротаря греків, бути б другому голу, та не судилося.

Матч завершився, було помітно, що збірна України грає на утримання рахунку. Але, мабуть, не варто було недооцінювати потенціалу чемпіонів Європи. Довго не церемонячись, також зі стандарту, вони зуміли зрівняти рахунок. Цартас із 27-ми метрів зі штрафного "поклав" м'яч у самісіньку "дев'ятку". Зрештою, цей гол і став великою крапкою в цьому матчі. Нічия! А перемога була цілком можливою, зовсім поруч промайнула перемога...

ПІСЛЯМОВА ВІД ОЛЕГА БЛОХІНА:

— Перше, що я зробив, — привітав хлопців. Те, що я обіцяв на останній прес-конференції, команда повністю виконала: билася з першої й до останньої хвилини. Думаю, що в першому таймі ми

ПЕРЕМОГА БУЛА ЦІЛКОМ МОЖЛИВОЮ

домашніх очок. Але... За десять хвилин до фінального свистка — стандарт, який ще довго пам'ятимуть як уболівальники, так, мабуть, і самі футболісти. Схоже, що Олегу Блохину ще працювати й працювати з командою...

Тепер щодо матчу. Уже на десятій хвилині зустрічі мав забивати Воробей. Андрій, отримавши пас із глибини поля, вийшов сам на сам із Нікополідісом, воротарем греків, пробив, але грек цей удар "потягнув". Добре в лінії нападу діяли Воронін та Гусев (останній часто долучався до атак своєї команди), але, окрім активності, вони більшого не показали.

Десь у другій половині першого тайму став нагадувати про своє перебування на полі Андрій Шевченко, який, окрім того, що сам турбував воротаря гостей, часто асистував Вороніну. Так, на 28-й хвилині після передачі Шевченка нападник "Байера" міг вивести свою команду вперед, але м'яч у лічених сантиметрах пролетів поруч зі стійкою воріт. За хвилин десять відповіли й греки. Несмачний дозволив Яннакопулосу небезпечно пробити з метрів шести по воротах, але, на щастя, м'яч влучив Шовковському в руки.

Підсумок першого тайму короткий і зрозумілий — могли, але не реалізували.

Початок другого тайму був за українцями. На 48-й хвилині поблизу воріт гостей збили Вороніна. Виконати штрафний взявся Шевченко і, схоже, пам'ятаючи гол збірній Росії у 1999 році, Андрій пробив у тому ж стилі й за

тактично переграли грецьку команду. Якби ми вповні використали ті моменти, які були, то, мабуть, і рахунок, і психологічний стан команди в другому таймі були б зовсім іншими. Збірна Греції, яка є Чемпіоном Європи, має футболістів, які грають у провідних клубах Європи, і їхня ігрова практика загартовувалася у матчах, чия напруга завжди така, яку ми спостерігали сьогодні. Тому, не використовувати тих моментів, які ми мали в першому таймі гри проти цієї команди, дуже складно досягати бажаного кінцевого результату. Обидва м'ячі у матчі були забиті зі стандартних положень, і те, як складалася гра в останні хвилини, дає підстави вважати, що нічия 1:1 — закономірний результат. На останній прес-конференції я говорив про те, що команда прогресує, а тепер, бачите, з'явилася і гра. Мабуть, глядачі отримали задоволення від гри двох команд, хоча ми наробили багато власних помилок. Я ніколи не говорю про суддівство, але вважаю, що той штрафний, з якого нас забили м'яч, був вигаданим. І хочу нашої команді побажати такого ж суддівства, як було для Греції, коли ми будемо грати вже на чужих полях. Збірній Греції бажано успіху, головне, — аби нас у турнірній таблиці не перегнали.

У роздягальні гравці дуже переживають, говорять, що грекам пощастило, але я сказав їм, щоб не переймалися, забули цю гру, адже ми готуємося до поєдинку зі збіркою Грузії. Вже від сьогодні. Тренерський склад, це зрозуміло, матиме безсонну ніч — будемо переглядати

касети. Для гравців найголовніше — відновитися після виснажливої гри та важкого поля. Мабуть, на такому мокрому газоні відпрацювати всі 90 хвилин так, як відпрацювали наші футболісти, дуже складно, а якщо у Львові буде така ж погода, то поле буде відповідати київському. Буде дуже складно, й треба буде вносити якісь зміни.

— Чи задоволені Ви результатом?

— Звичайно, перемога порадувала б нас більше, ніж нічия. Цартас забив божевільний гол, я знаю, як він уміє виконувати ці штрафні, а цей він виконав просто блискуче! Коли рахунок став нічийним, — ризикувати вже не було сенсу. Греки, якщо ви помітили, як тільки забили, також відійшли назад. Тож результат, як на мене, цілком нор-

КОЛИ ВЕРСТАВСЯ НОМЕР

АЖІОТАЖ У ЛЬВОВІ

У середу збірні України та Грузії проведуть п'яту зустріч, однак уперше це буде офіційний матч. На поле львівського стадіону "Україна" команди виведе німецький рефері Вольфганг Штарк.

Напередодні зустрічі у Львові спостерігався справжній ажіотаж за квитками. Як поінформував сайт, близько 300 футбольних уболівальників провели ніч із п'ятниці на суботу просто неба — в очікуванні квитків на поєдинок відбірного циклу Чемпіонату світу між національними збірними України та Грузії.

Як зазначив керманич українців Олег Блохін ще після матчу з греками: "...розумію, що всі чекають на перемогу. Але найгірше, що зараз відбувається, — це підігрівання пристрастей. Ми "накручуємо" команду, глядачів і, коли вони бачать, що ми не добиваємося перемоги, їхня негативна реакція б'є бумерангом і по команді. Збірна Грузії у своєму складі також має низку гравців, які виступають за кордоном. Це — небезпечна команда".

Збірна Грузії після двох зіграних матчів посідає третю сходинку в турнірній таблиці, маючи в своєму активі чотири очки.

О. Т.

ПІД ЧАС МАТЧУ "УКРАЇНА — ГРУЗІЯ" ОЧІКУЮТЬСЯ ПОЛІТИЧНІ ПРОВОКАЦІЇ?

Львівське представництво "Нашої України" попереджає про провокації під час футбольного матчу "Україна—Грузія". Як стало відомо штабу Ющенка з конфіденційних джерел, підготовлені молодики вигукуватимуть гасла на підтримку кандидата у президенти Януковича, провокуватимуть сусідів по сектору до штовханини та бійки.

"Останні антидержавні заяви самого прем'єра, нав'язування суспільству негативного образу сьогоднішньої Грузії, яка обрала незалежний шлях свого розвитку, зрештою, й не зовсім прозорий продаж квитків на футбольний матч — непрямі свідчення можливої провокації", — говориться в повідомленні прес-служби штабу.

Львівський облштаб Ющенка вважає, що футбольний матч — не привід для висловлення своїх політичних симпатій, і звертається до місцевої влади та правоохоронних органів ужити всіх необхідних заходів із недопущення порушень закону під час міжнародного футбольного матчу.

"Українська правда"

СЛОВО ІНШОЇ СТОРОНИ

Отто Рехгель:

— Сьогодні був цікавий матч, усе могло закінчитися для нас гірше, ніж нічиєю, але ми продовжуємо змагання. Як у Албанії, так і в Києві ми пропустили зовсім необов'язкові м'ячі, і, як наслідок, — були змушені відіграватися. Пропущений гол нас шокував, і мій команді знадобився час, аби знову зібратися і продовжити матч. Ми все поставили на карту, і в підсумку добилися прийняттого для себе результату.

Сторінку підготував

СТУДЕНТСЬКА ЗБІРНА УКРАЇНИ З ФУТЗАЛУ ЗДОБУЛА ТИТУЛ НАЙСИЛЬНІШОЇ КОМАНДИ СВІТУ

Збірна України з футзалу стала переможцем першості світу серед студентських команд, яка завершилася в іспанському Пальма-де-Мальорка. У фінальному матчі з рахунком 3:1 українці перемогли команду Бразилії. Дубль на рахунок Ковальова та ще один м'яч записав до свого активу Нестерук.

Нагадаємо, що в 1998 році в Португалії збірна України вже перемогла на Чемпіонаті світу серед студентів.

Бронзовими призерами нинішньої першості стали росіяни, які в матчі за третє місце обіграли іспанців із рахунком 3:2.

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Продовження.
Початок у № 41 (261)
від 7—13 жовтня.

На щастя дослідників “Кобзаря” 1840 року, ця унікальна книга все-таки представлена в книгозбірнях України — Львівській науковій бібліотеці ім. Василя Стефаника, Національній науковій бібліотеці ім. Володимира Вернадського та в Інституті літератури НАН України в Києві. Кілька її примірників зберігається також у зарубіжних бібліотеках та архівах, зокрема в Росії та США.

Хранителі Тарасової Гори не полишають зусиль у розшуку хоча б ще одного примірника “Кобзаря” 1840 року — для збірки Канівського музею Тараса Шевченка. А поки що в даному каталозі представлені лише всі факсимільні видання цієї безцінної книги: перше львівське фототипічне 1914 р.; фототипія 1962 р. новознайденого 115-сторінкового примірника з Наукової бібліотеки Санкт-Петербурзького (тоді — Ленінградського державного) університету (ЕІ 4523, інв. № 18786); факсимільне видання 1974 р. 114-сторінкового підцензурного примірника Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Ф.1, № 533) і його повторення 1976 р.; транслітероване видання 1990 р. на базі позацизурного 115-сторінкового примірника, що зберігається в Науковій бібліотеці Санкт-Петербурзького університету, а також подвійна публікація (з переробкою видання АН УРСР 1962 р.), здійснена в Рівному 2000 року.

Із збірок поезій Тараса Шевченка, що побачили світ за життя їх автора, у музейній колекції заповідника зберігається вісім примірників книг, які вийшли чотирма окремими виданнями. Широко представлені в збірці окремі публікації його поезій, а також автобіографія, що були надруковані в ряді періодичних видань до 1861 року, зокрема журналів “Народное чтение”, “Основа”.

А очолює каталог Шевченківського національного заповідника також раритетне видання — “Чигиринський Кобзарь і Гайдамаки: Дві поєми на малорос. яззык, Т. Г. Шевченка. — Новое Издание: Съ Картиною”, що вийшло друком у Санкт-Петербурзі в серпні 1844 року й знало подібних Шевченковому первістку трагічної долі і переслідувань.

Так по-насилницькому зупинений процес видання творів Т. Шевченка відновився лише після 13-річної перерви, коли поет відбув заслання і вже міг, хоча зі значними обмеженнями та застереженнями з боку офіційної влади, зайнятися друком і поширенням своїх поезій.

Саме на цей період і припадає поява його творів на Канівщині. Сьогодні, напевне, вже неможливо однозначно відповісти на запитання, коли і за яких обставин уперше з’явилися видання Шевченкової поезії на Середньому Подніпров’ї. Але історія їх побутування в цьому регіоні надзвичайно цікава для дослідників, насамперед, як передумова виникнення музейної книгозбірки Шевченківського національного заповідника, фонди якого формувалися поступово, упродовж десятиліть, практично по примірнику, на відміну від інших великих музеїв та бібліотек України, в основу збірок яких лягли численні за об’ємом та якісно цінні приватні колекції, подаровані власниками чи насильно націоналізовані (читай — відібрані) революційною більшовицькою владою в букіністів.

Характерне уявлення про обставини, за яких розповсюджувалися видання Шевченкових творів у середині XIX ст., дає лист М. О. Максимовича від 6. X. 1859 року до поета: “...Не забувайте про нас і хоча б інколи відгукуйтесь до нас сюди, на береги Дніпровські, де в околицях Михайлової Гори залишили Ви про себе яскраві і надзвичайно сердешні спога-

ди. А на правому березі Дніпра стали особою міфічною, про яку оповідають вже “казкові історії” та легенди, нарівні з переказами давніх часів...”.

Їх появі в 50-ті роки XIX ст. на території тодішнього Канівського повіту Київської губернії, кордони якого на правобережжі Дніпра сягали Трахтемирова — на півночі і Стеблева — на півдні, сприяли також особисті контакти поета. До повіту входило також давнє, колись козацьке містечко Корсунь, де тоді проживав троюрідний брат і свояк Тараса Григоровича — Варфоломій Григорович Шевченко. А неподалік Канева — в селі Мліїв і містечку Городище, що належали до сусіднього Черкаського повіту, розташувався осілок українського цукрозаводчика й мецената Платона Федоровича Смиренка, з яким у Шевченка склалися дружні й партнерські стосунки в книговиданні.

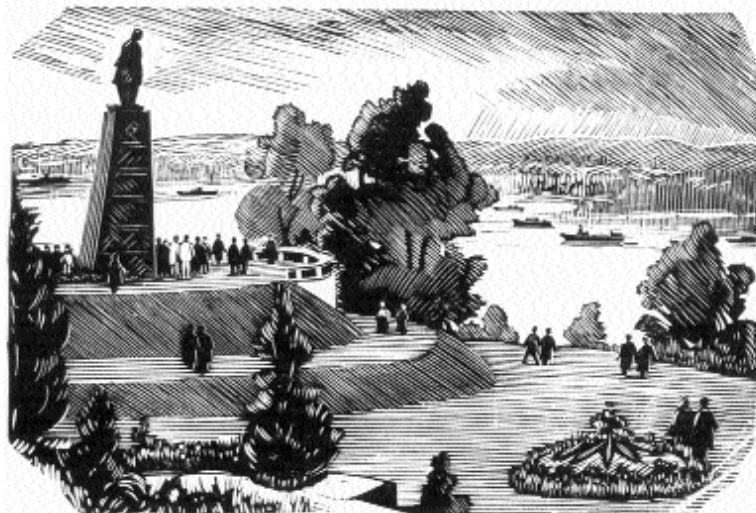
“Будьте ласкаві, перешіть три екземпляра в Прохорівку на имя Максимовича Михайла Александровича, а один екземпляр передай[те] Тарасовичу...”.

Через Максимовичів Тарас Григорович пересилає “Кобзар” 1860 року їхнім сусідам — засідателю Золотоніського земського суду Леву Павловичу Деркачу та його дружині Катерині Іванівні, які жили в селі Сушки, що поруч із Прохорівкою.

Активне листовне спілкування поета з Варфоломієм Шевченком, після гостювання у нього в червні—липні 1859 року у справі придбання в Каневі землі під будівництво хати, супроводжувалося також тим, що й через брата на Канівщину надходили нові видання творів.

У листі до Варфоломія від 12.I.1860 р. Тарас Григорович дорукає йому: “Як получиш мого “Кобзаря”, то одвези їм [землевласникам

СВІТЛО З ТАРАСОВОЇ ГОРИ

Канів. Могила Т.Г. Шевченка

Та, насамперед, на лівому березі Дніпра напроти Канева, на хуторі Михайлова Гора, що поблизу села Прохорівка, проживав давній (ще з 1843 року) і добрий Шевченків приятель, перший ректор університету Св. Володимира професор Михайло Олександрович Максимович зі своєю дружиною Марією Василівною. Про пристрасну дружбу з родиною Максимовичів красномовно свідчить поетів лист до них із Нижнього Новгороду: “...А тепер цілую тебе, моє серце, за твої подарунки, поздоровляю з Новим годом і молю Господа милосердного послать тобі долголетія і здоров’я, на славу нашої преславної України. Поцілуй за мене свою хорошу, добру пані, а мою щирю землячку, і други мои искренние, не забывайте кобзаря убогого і щиро вас любящего Т. Шевченка”.

Саме в Максимовичів сформувався, один із перших в Україні, своєрідний родинний Шевченківський музей, про що свідчить листування Тараса Григоровича цього часу. У них тривалий час зберігалися подаровані поетом автографи поезій “Садок вишневий коло хати” і “Сон” (“На панщині пшеницю жала...”) (лист від 22.XI.1858 р.), які Михайло Олександрович опублікував у редактованому ним журналі “Русская Бесѣда” (№ 3 за 1859 р., с. 4—5); “Полякам” (лист від 5. IV.1858 р.); дві пісні: “Якби мені черевики...” та “Якби мені, мамо, намісто...” (лист від 25.III.1859 р.); фотопортрет (лист від 10.V.1859 р.); видання поеми “Тризна” (СПБ, 1844 р.) з присвятою автора від 4.02.1858 р., а також рукописний список “Три літа”.

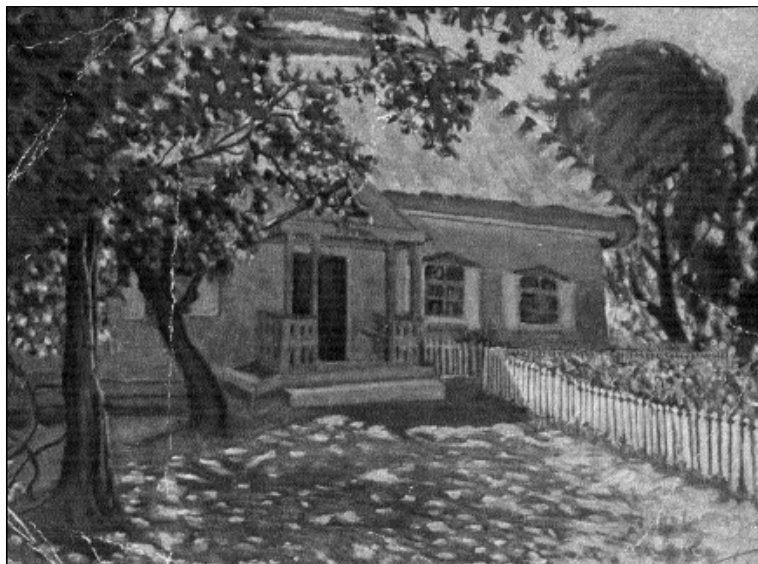
Наступного дня, після підписання цензором дозволу на друк “Кобзаря” 1860 року, Тарас Григорович відразу ж береться за розсилку книги в Україну. В листі до А. Й. Козачковського від 24.I.1860 р. він просить свого приятеля:

Змієвському і Понятовському — *Наук. ред.] усім по книжці, то може вони їй поласкавішають*”, а також у листі від 24.I.1860 р.: “*Одвези сам книжки в Городище і дай своїми руками; в Керелівку переши, а п’ять книжок роздай кому сам знаєш...*”. Згодом поет запитує, чи отримав Варфоломій надіслані з Петербурга журнали “Современник” і “Народное чтение” з опублікованими там рецензією та автобіографією поета і “...чи получиш ти “Буквар” і “Основу”?” (22 і 29.I.1860 р.), а також повідомляє, що “*Послав я тобі ненадписаних п’ять книжок “Кобзаря”. Може тобі ще треба буде, то напиши, бо його швидко й не стане. Пани дуже кривляться на сліпого старця*” (18.II.1860 р.).

Вдячний П. Ф. Смиренкові за надані на видання “Кобзаря” кошти, Тарас Григорович повідомляє йому в листі від 3.I.1860 р., що “...нецензурний екземпляр вам доставить брат Варфоломій”, і запитує: “*Чи не получили ви “Кобзаря”?* Нецензурований екземпляр, може, я вам сам привезу” (1.II.1860 р.).

Цього ж 1860 року поет розсилає книги своїм друзям, знайомим і землякам, передає їх за кордон — чеським літераторам Вацлаву Ганці й Павелу Йосефу Шафаріку (“Тризна”, “Гамалію” та “Чигиринський Кобзарь і Гайдамаки”), шедро дарує “Кобзарі” і “Букварі” на потреби київських та Чернігівської недільних шкіл, за що отримує численні подяки, зокрема 8 січня 1861 року від Педагогічної ради Київських недільних шкіл. На превеликий жаль, сліди більшості з цих книг загубилися на шляхах історії і зникли з поля зору дослідників ще до тих часів, коли було започатковано музейну збірку на Тарасовій Горі. Та все ж Канівський музей нині має чотири цензуровані примірники “Кобзаря” 1860 року.

Після виходу цієї книги — останнього прижиттєвого видання

Хата на могилі Тараса Шевченка

“Кобзаря”, яке підготував і редагував автор власноручно, популярність Тараса Шевченка досягає вершин, яких із його земляків ніхто ще досі не здобував. Про це писав у листі до Т. Г. Шевченка від 10 травня 1860 р. П. О. Куліш: “*Тут бо [в Полтаві — Наук. ред.] не то пани та паненята, а всяка душа письменна й щира з Вашим “Кобзарем” наче з яким скарбом дорогим носить, та хутко вже й книжок їм буде не треба, бо по-випереджували вже всі Ваші стихи напам’ять, і тривайте, чи не по “Кобзареві” вже й Богу моляться*”.

Промовистим свідченням блискучого поширення Шевченкової поезії серед населення є виданий 1864 року в Санкт-Петербурзі фольклорний збірник Матвія Номиса-Симонова “Українські приказки, прислів’я та інше”, де афористичні рядки із “Кобзаря” переплітаються з народними прислів’ями та приказками. Як пояснює сам видавець: “*З незабутнього Кобзаря я повибірав не тільки справжні приказки, од народу їм взяті, а й вірші, що їх письменний наш люд, а деякі навет и народ уже, вживають замість приказок... Не знаючи сих віршів... не можна знати українського погляду на все, всюєнькі его обширі*”.

Знаменно, що в цьому збірнику крилаті вислови із “Кобзаря” часто межують також із приказками, записаними на Канівщині.

У цей час російські, польські, чеські, французькі та інші європейські видання друкують відгукки про нові твори українського генія, поширюючи славу про яскраву зірку слов’янського світу.

Вдруге на Канівщину прийшли могутнім потоком твори Тараса Шевченка слідом за траурною процесією у травні 1861 року, коли він назавжди повернувся в Україну і тілом, і духом.

Поховання поета на Чернечій горі та активна діяльність у Каневі його приятеля Григорія Честахівського, який, за дорученням Петербурзької української громади, поклав на свої плечі почесний обов’язок здійснення цієї історичної місії, викликали велике зацікавлення до Шевченкових творів у місцевих жителів та відвідувачів Кобзарєвої могили.

Григорій Миколайович став першим, хто зрозумів необхідність наповнити атмосферу довкола Шевченкової могили образами із “Кобзаря” і шим продовжити життя Тараса Григоровича, його присутність серед свого народу. Честахівський ще не закінчив справи з облаштування Шевченкової могили, а вже 3 червня 1861 р. пише в листі з Канева до української громади в Петербурзі: “*Не знаю, чи Каменецький [Каменецький Данило Семенович завідував друкарнею Куліша П. О., допомагав автору у виданні “Кобзаря” 1860 р. — Наук. ред.] вислав “Кобзарів” і прочого*

книжного краму; якщо не вислав, то, будьте ласкаві, нагадайте йому, щоб вислав якомога скоріше... Якби Ви прислали “Хату” і “Буквар”: тут дуже цього дива треба для нарада, тут піп заведе для народа школу і дуже-дуже нуждается в букварях, а грошей чортма”.

Минає два тижні, і свій наступний лист до Федора Івановича Черненка від 17 липня він починає нагадуванням, що “*Од Данила Семеновича тож получил лист і накладную, а книжок і портретів Кобзаревих ще не поучив*”. Далі Честахівський детально оповідає, як працює над упорядкуванням “Тарасової могили”, як знайомить канівців із Шевченковою поезією — “*...та ще після того візьму та прочитаю що-небудь із “Кобзаря”, якого він, очевидно, привіз із собою, коли супроводжував до Канева Шевченкову домовину*”. Можливо, це і є той примірник “Кобзаря” 1860 року, що нині зберігається в Чернігівському історичному музеї імені В. В. Тарновського з власноручними правками автора і його присвятою своєму приятелю: “*Козакові Грицеві Честахівському. Кобзар Тарас*”.

І вже 1 липня Григорій Миколайович радо пише Ф. І. Черненку: “*Данилу Семеновичу скажіть, що я получил Кобзареві книжки, портрети і брошури в ісправності і дякую йому дуже, що їх прислав, та ще прошу, як можна, то нехай якомога більше прише брошурок для продажі*”.

У наступному листі (без дати) Честахівський повідомляє: “*Граматики 50 штук од Федора Івановича одержані, тридцять віддано попові, а двадцять народотів, вони дуже нуждаются в цьому. Ото що получені від дорожого Данила Семеновича брошури, то як крапля з неба упала на засихающий від жару язык народу. Из слобід приходят і питаються, чи нема це, — ми б купили*”.

Я писав, щоб прислали якомога скоріше усяких книжечок; тут можна продавати на базарі, народ уже хапается за книжки”.

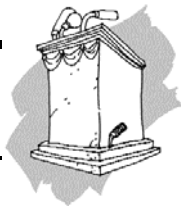
Розповідає він також у листі до “любкої громадоньки української” у Петербурзі про одну кумедну історію, — коли сотник Опанас із Пекарів спільно зі своєю дружиною та двома сусідками, як і подобає нащадкам козацького роду, силою відібрали в підпанка Шаманського викрадені в них дві Шевченкові книжечки: “Тарасову ніч” і “Псалми Давидові”.

Така активність щодо впорядкування Шевченкової могили, поширення творів Кобзаря та іншої небагонадійної до імперського режиму літератури, а також демократичне поводження з селянами, не могли не накликати на Честахівського переслідувань із боку офіційної влади, і вже в середині липня на нього пишуть донос на ім’я губернатора, де повідомляється заодно, “*що при людським доносі послали “Гайдамак”*”.

Далі буде.

Гор ЛІХОВИЙ

ЮЩЕНКО «НЕ БІЙТЕСЯ! НЕ ПРОДАВАЙТЕСЯ!»

Понад 100 тисяч громадян у неділю прийшли до Оперного театру в Львові на зустріч із лідером “Нашої України” Віктором Ющенком. Опозиційний кандидат у президенти щойно повернувся з Австрії після лікування у віденській клініці “Рудольфінергаус”. Звертаючись до народу, лідер опозиції подякував присутнім за витримку та віру в перемогу, закликав не боятися, бути сильними людьми, “підняти голови і розправити плечі”. “Доля цієї країни вирішується вами. І я аплодую кожному, хто хоч на сантиметр, хоч на три почне вставати з колін! 47 мільйонів людей — це більше, ніж декілька тисяч бандитів. Зеки ніколи не вирішуватимуть долі цієї країни! Її вирішувати-

мете ви, чесні люди”, — сказав Віктор Ющенко. Лідер опозиційних сил наголосив, що саме влада намагається розділити українців за територіальною, мовною та релігійною ознаками, зіштовхнути між собою лобами. Він закликав не вірити, що нібито вже надруковані

“потрібні” виборчі бюлетені та протоколи, які визначають вибір країни, і що перешкодити фальсифікаціям 31 жовтня не вдасться. “Сьогодні голоси виборців у високій ціні. Десь намагаються їх купити за кілограм гречки, комусь пропонують цукор або на місяць підніма-

ти мишоловці, щоб купити ваш голос. Я — не продавайтесь! І розумом робіть свій вибір. 31 жовтня ви побачите владу, яку не боятимуться, а поважатимуть. Владу чесну, професійну, яка дбатиме про Україну”, — закликав опозиційний кандидат. За словами однієї з учасниць мітингу, присутні були дуже прихильно налаштовані до Ющенка. Судячи з виступу, львівська публіка своєю багатотисячною підтримкою додала багато сил лідеру “Нашої України”, що посприяє його швидкому одужанню. Разом із Ющенком на львівській сцені стояла лідер БЮТ Юлія Тимошенко та багато опозиційних народних депутатів. Після виступу у Львові Ющенко повернувся до Києва. Його супроводжував австрійський лікар доктор Цімпер.

● **Богдан ГДАЛЬ**

ЗА КОРДОНОМ

УКРАЇНЦІ В ІТАЛІЇ ВИМАГАЮТЬ СТВОРЕННЯ ВИБОРЧИХ ДІЛЬНИЦЬ

Громадяни України, які працюють у місті Тренто (Італія), вимагають створення виборчої дільниці в цьому місті. Вони стверджують, що вже передали в Посольство України в Італії та безпосередньо у ЦВК списки з підписами 497 осіб, які мають дозволу на роботу в Італії та хочуть голосувати за місцем проживання й роботи, а не за 250 кілометрів у Мілані, де знаходиться найближча дільниця.

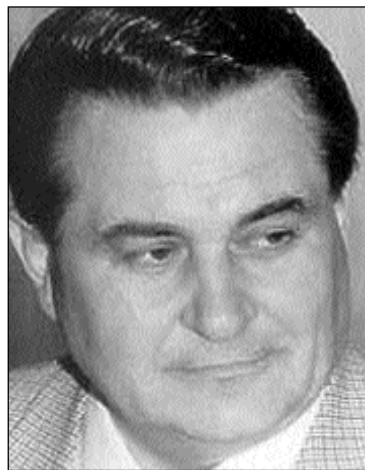
Представники ініціативної групи, яка збрала ці підписи, стверджують, що реакції ні від посольства, ні від ЦВК досі немає. Оригінальні копії списків вони передали також представникам Львівської обласної організації УНП із проханням передати їх до ЦВК. Ініціативна група звернулася до Львівської організації УНП після того, як газета УНП “Народне слово” опублікувала адреси виборчих дільниць за кордоном, відповідно до постанови ЦВК від 10 вересня № 509, з проханням до родичів заробітчани повідомити їм про місця розташування виборчих дільниць.

В Італії заробітчани почали складати власні списки після того, як у відповідь на заяву народного депутата, голови Львівської обласної організації УНП Олексія Гудими на початку липня цього року ЦВК запевнило, що, при наявності достатньої кількості бажаних проголосувати, створить усі умови для голосування за кордоном, зокрема — виборчі дільниці за межами офіційних представництв. За інформацією заробітчани, сьогодні по всій Італії проводяться подібні акції збору підписів тих, хто бажає проголосувати на закордонних виборчих дільницях. Зокрема потреба в організації виборчої дільниці є в місті Брешія, що розташоване приблизно за 150 км від Мілана.

Олексія Гудима має намір особисто передати заяви 497 українців у м. Тренто до МЗС та внести депутатський запит до міністра закордонних справ та голови ЦВК із вимогою поінформувати Верховну Раду про причини відсутності реакції на масові звернення громадян України щодо організації виборчих дільниць у місцях компактного проживання та праці українців за кордоном.

● **Ольга ДАВИД,**
Львів

КАР’ЄРА

Євген Марчук, звільнений Президентом з посади міністра оборони ще 22 вересня, таки повертає імідж справжнього опозиціонера. “Сумно спостерігати, на якому політичному фоні завершує своє президентство Леонід Данилович Кучма” — ця фраза колишнього першого віце-прем’єр-міністра, экс-прем’єр-міністра, экс-секретаря РНБО й экс-міністра оборони епохи Кучми в ефірі “5-го каналу” облетіла чимало ЗМІ.

Амбітний генерал КДБ-СБУ зі своїми зв’язками й знаннями може грати в будь-якій команді, а тут Леонід Кучма наче нав’язує йому опозиційність. На нараді в Павлограді, де оголошено про відставку міністра, нікого з Міноборони не було. Павлоградський хімзавод, де збе-

ПОВЕРНЕННЯ ОПОЗИЦІОНЕРА

рігається й утилізується тверде ракетне паливо і який критикував Президент, підпорядковується не Міноборони, а Національному космічному агентству. Врешті, Марчука навіть не запросили на представлення його наступника О. Кузьмука. Останній, між тим, уже запламував свою репутацію ракетними історіями щодо цивільних об’єктів.

Так чи інакше, у влади були всі підстави бути незадоволеною Марчуком. Перебуваючи на посаді міністра оборони рік і три місяці, він руйнував усталені схеми розподілу майна і землі Збройних Сил між впливовими, близькими до влади й Президента фінансово-політичними групами. Після проведення першого за 13 років аудиту Міноборони Марчук оголосив про зникнення майна на 900 мільярдів гривень. Євген Кирилович призупинив будь-яку передачу майна, земельних ділянок і військових містечок комерційним структурам. Нагадаємо, що нардеп Кузьмук неодноразово критикував Марчука за “чистку” Міноборони від старого генералітету. Показово, що протягом неповних трьох тижнів із часу повернення О. Кузьмука практично всі “його люди”, звільнені Марчуком, також повернулися як у Генштаб, так і на місця. Крім того, знову зміцнюється позиція групи экс-керівника

СБУ Деркача й групи Ігоря Бакая, що очолює таємниче Державне управління Президента. Очевидно, йдеться і про наближені до них комерційні структури, що займаються не лише торгівлею зброєю і військовою технікою, але й розподілом та приватизацією цивільного майна Міноборони, постачанням паливно-мастильних матеріалів, утилізацією боеприпасів, будівництвом.

Незадоволення влади Марчуком зросло й після його “конфлікту” з Бакаєм навколо демілітаризації Балаклавської бухти поблизу Севастополя за дорученням Президента, адже Марчук став перешкодою для фінансово-корпоративних інтересів певних груп. Можна твердити, що сьогодні ВМС України втрачає мінімальні позиції. Як відомо, влада опрацьовує питання про розформування ВМС і розподіл усіх кораблів між Держкомітетом у справах охорони держкордону, МНС і так званою “Морською охороною”. Іншими словами, Севастополь і Чорне море відходять під повний контроль Росії.

Відставку Марчука, безумовно, слід пов’язувати і з його орієнтацією на НАТО, що заважало передвиборній проросійській настановці Януковича. До того ж, керівництво країни очікувало від

Стамбульського саміту НАТО “сигналу” щодо перспективи залучення України до Альянсу, натомисть Україну згадали тільки в розділі про співробітництво Альянсу й Росії. Ініціатива Марчука щодо фінансування Альянсом утилізації твердого ракетного палива в Україні теж не реалізувалася. Після невдалого саміту “Євросоюз—Україна” влада остаточно “образилася” на Захід. 15 липня, не порадившись із Міноборони, Кучма вилучив пункт про перспективу членства України в НАТО з нової Военної доктрини. Услід за відставкою Марчука Прем’єр-міністр і кандидат у президенти від влади В. Янукович заявляє, що в НАТО ми не збираємося вступати...

Однозначно, Марчук не піде з великої політики. Зрештою, його виборча позиція може вплинути на військовослужбовців ЗСУ, на офіцерів СБУ й МВС, які не схвалюють консервації оборонної сфери України. З іншого боку, якщо ці вибори нинішній владі таки вдасться визнати недійсними, Євген Марчук на повторних виборах може стати першорядним політичним гравцем, адже імідж опозиціонера, проНАТОвця й неабиякого державного діяча він уже здобув.

● **О. С.**

УКРАЇНСЬКИЙ ВИБІР

Наближається 31 жовтня — день виборів Президента України. Не пройшла ця подія і повз українську громаду Німеччини. Треба сказати, що українська спільнота цієї країни неоднорідна — що й не дивно, — можна говорити про щонайменше дві хвилі прибуття до Німеччини українців (добровільну чи примусову) за останні 60 років. Люди старшого віку — пригнані німцями на примусову роботу з України та вояки УПА, підпілники, які змушені були залишити рідну землю, — вже відходять у вічність. Ті, що ще живуть, часто не мають українського паспорта, прожили все життя в Німеччині як особи без громадянства або ж за ці довгі роки набули німецького громадянства. Їхні ж діти й онуки переважно “пливуть” поруч із німецьким населенням, одружені з німцями чи німкенями, часто вже не розмовляють українською і, як наслідок

ПОГЛЯД З НІМЕЧЧИНИ

цього, — мало цікавляться тим, що пов’язано з Україною. Найбільш активна частина українців Німеччини — це студенти, які приїхали на навчання до Європи за роки незалежності, та ті українці, що взяли шлюб із громадянами Німеччини. Маємо ще й громадян України, які емігрували до країни за так званою “єврейською лінією”. Але їхня активність у суспільному житті України низька, і вони намагаються якомога швидше влаштувати своє життя в новій країні.

Щодо найактивнішої частини української громади, то вона теж неоднорідна. Але візьму на себе сміливість сказати, що переважна більшість хотіла б прийняти якомога активнішу участь у житті своєї Батьківщини, і, зокрема, в нинішніх виборах. Здається, що більшість надає перевагу Ющенку. Це, в першу чергу, українськомовні українці.

Російськомовні теж симпатизують Вікторові Андрійовичу, але на них дуже впливає антиющенківська пропаганда, особливо з тих регіонів України, звідки вони родом, — Схід, Південь України. Але, схоже на те, що й кандидату від влади марно чекати на їхні голоси — вони будуть голосувати за Ющенка або зовсім проігнорують вибори.

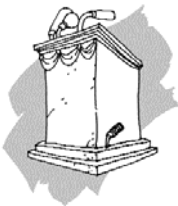
На жаль, виникають проблеми організаційного характеру. 5 виборчих дільниць недостатньо для такої великої країни, як Німеччина. Українці мають можливість проголосувати в містах, де знаходяться посольство та консульства нашої держави, а саме — в Берліні, Бонні, Гамбурзі, Франкфурті та Мюнхені. Була спроба зібрати підписи для відкриття ще однієї дільниці в Дюссельдорфі, але вона завершилася невдало. Українська бюрократична машина працює повіль-

но, от і виникли проблеми з пошуком приміщення для дільниці. Треба додати, що на активність наших виборців впливає і фінансовий момент, — не всі мешкають у цих великих містах. Водночас, це навантаження на бюджет України, зважаючи на те, що 21 листопада може відбутися ще й другий тур.

Найголовніша проблема, на мою думку, — певний страх влади перед закордонними виборцями, зокрема в Німеччині. Як відомо, у виборах може взяти участь кожний громадянин України, який перебуває на консульському обліку — тимчасовому чи постійному. Якщо ж із якихось причин людина не перебуває на обліку, то необхідно звернутися до відповідного консульства з проханням внести її до списку виборців. Ніби все зрозуміло. На практиці — все трохи не так. Відбувалися непоодинокі випадки, коли громадяни, які перебувають на обліку, бажаючи перестрахуватися (автор цих рядків у тому числі),

зверталися до консульств із запиту підтвердити наявність їхніх прізвищ у виборчих списках. І яким було здивування, коли вони отримували у відповідь бланки заяв із проханням бути занесеними до цих списків. Можливо, влада таким замовчуванням сподівається знизити кількість бажаних проголосувати? Тому хотів би, опираючись на власний досвід, порекомендувати виборцям у Німеччині не полінуватися і відіслати запит до відповідних консульств із проханням або внести їхні прізвища до списків, або ж підтвердити їх наявність. Щоб 31 жовтня не було неприємних несподіванок на виборчій дільниці. Будемо сподіватися, що найпізніше 21 листопада Україна обере нового Президента, який зможе втілити в країні такі необхідні всім нам зміни. В цей успіх нашої держави буде внесок і українців Німеччини.

● **Андрій ГУСАК,**
Штутгарт, Німеччина

PR-ТЕХНОЛОГІЇ

Велика кількість кандидатів на пост президента (аж цілих 26) здивувала навіть досвідчену в українських реаліях пані Северінсен. На її думку, така “рівність” кандидатів — це не ознака демократичності та вільності виборів. За даними соціологів, лише 5—6 кандидатів мають шанс набрати більше 1 % голосів, а інші — це так звані “технічні” кандидати (хоча багато хто з них на це ображається).

Спочатку більшість фахівців вбачала роль цих “кандидатів” лише в участі у формуванні територіальних виборчих комісій. Згідно законодавства, кожен претендент має право делегувати своїх представників у ці комісії, — цим правом скористалися більшість із них. Рівно за місяць до часу “Х” можна було зняти кандидатуру, і тоді шукачі претендентської булави повернули б свою заставу в 500 тисяч. грн. Однак тільки двоє скористалися цим правом, і в бюлетенях залишилося вже 24 прізвища. Таким чином, свої гроші зможуть повернути лише ті, хто пройде перший тур виборів і набере не менше ніж 7 % голосів (це можуть бути лише Ющенко, Янукович, Симоненко, Мороз). Тому виникає запитання: навіщо продовжують участь у виборах інші претенденти?

Після появи передвиборних роликів стала зрозумілою роль іще деяких. Провладні канали не могли не допустити на свої екрани найбільш рейтингового кандидата Віктора Ющенка, але вирішили зіпсувати йому рекламу. Три претенденти (Козак, Базиліук, Яковенко) не займаються взагалі передвиборною агітацією, але весь свій фонд (10 млн. грн.) використовують

ють на телерекламу. Вірніше, рекламою це назвати не можна, бо це відверта боротьба проти Ющенка. Козак виступає від імені націоналістів за Ющенка в боротьбі за захорону російської мови та вшанування вояків УПА. За задумом авторів, ця клоунада повинна налякати виважених виборців. Яковенко, який має дві вищі освіти, від імені робітників і селян звертається до цих прошарків населення з

довжують транслявати й надалі.

Після появи на світ Божий у друкарнях та на складах друкованої продукції антиамериканського спрямування стала зрозумілою ще одна роль цих учасників. Зв’язок між антирекламою та виборчою командою Прем’єр-міністра Януковича став дуже ймовірним. Тоді в терміновому порядку два антиподи — Козак та Базиліук — прибули (однією машиною) до епіцентру скан-

АНТИКАНДИДАТИ

Р. Козак і О. Базиліук на складах

антиющенківськими та антиамериканськими лозунгами. Базиліук, мабуть, агітує інтелігентів за слов’янську єдність та проти всього українського.

Верховний Суд уже визнав бездіяльність ЦВК та зобов’язав розглянути скаргу довіреної особи Ющенка Миколи Катеринчука з цього приводу. Але ці ролики про-

дали. Їхні заяви викликали гомеричний сміх — нібито це їхня передвиборна агітація, хоча жоден із них не зміг вказати, де ж саме їхня власність. Однак ці два кандидати навіть збираються подати скаргу до ЦВК щодо пошкодження “їхнього майна”. До речі, посольство США вже виступило з протестом із приводу використання американської сим-

воліки у виборчій кампанії України.

Інколи складається враження, що ці троє посміховиськ є найголовнішими учасниками виборчих перегонів. Їхню зацікавленість в участі в цьому цирку можна зрозуміти після ознайомлення з їхніми деклараціями. Так, Козак та Базиліук — батьки 4 дітей, Яковенко — двох. Усе ж таки їм, як чоловікам, треба якось утримувати свої сімейства. А ось можливостей для цього немає. Базиліук — пенсіонер, який отримав доходів від держави у минулому році лише 3420 грн. Козак, хоч і написав, що він займає посаду голови партії, однак грошей протягом року не отримував. Єдиний його дохід (4960 грн.) — це отриманий депозит від банківського вкладу розміром 50 тис. У порівнянні з ними Яковенко — багатий. Він має внески до статутного фонду на суму більше ніж 150 тисяч (гарний пролетарій!), на додаток до цього він, як колишній депутат, отримує матеріальну допомогу по безробіттю (більше 14 тисяч на рік). Дружини всіх трьох також не мають бізнесу та великих доходів. Тому можна зрозуміти, що багатодітні батьки вирішили заробити грошенят на тимчасовій роботі кандидатами в президенти. А Базиліук усіма силами підтримує свого земляка. Яковенко, взагалі, — двічі земляк — у них із Януковичем навіть перше місце роботи однакове — Єнакіївський металургійний завод.

Однак на цьому не слід розслаблюватися. В запасі у влади багато таких “найманих” робітників, тому до 31 жовтня ми побачимо ще й не такі театральні виступи на виборчих фронтах.

● Ірина КОЛЯКА

А ВИ КАЖЕТЕ...

Одна відома солідна фірма, що подає телефони й електронну адресу larisa, запрошує на семінар-тренінг “Методики поведінки громадян у кризових ситуаціях — перевірки контролюючими і правоохоронними органами”.

Під час семінару вас навчать, як вести розмови з різними органами, ознайомлять, у яких ситуаціях вони мають право викликати вас по телефону, як має бути оформлене “запрошення”, “виклик на допит”, “на бесіду”, як маєте поводитися під час “візиту” працівників органів, якими бувають перевірки і як вони мають оформлюватися, приклади неправомірного арешту тощо.

Ведуть семінар два юристи-практики Панкратова Н. І. і Чувардинський В. Г. та практичний психолог Стенько О. Г. Кожен учасник семінару отримає пакет посібників, у тому числі “унікальну електронну книжку із чітким керівництвом до дії”. З-поміж іншого в цій книзі вміщено чіткі інструкції щодо спілкування з десятима (!) органами, включно з СБУ.

Як інформують організатори

НОСІТЬ У КИШЕНІ КОНСТИТУЦІЮ

семінару, вони за якихось 500 грн. гарантовано навчать кожного учасника тренінгу, як себе захистити, коли (цитую): “доводиться стикатися з різними зловживаннями з боку окремих працівників перевіряючих структур”.

Стосовно зловживань з боку органів і їх структур, — маємо вдосталь сумного досвіду. “Озброєний і дуже небезпечний” — це не лише віртуальний образ терориста на екрані. У пам’яті українських громадян закарбувався цілком реальний факт масового побиття органами (правоохоронними!) мирної похоронної процесії на Софійському майдані в розпал розбудови кучмономіки в період стагнації економіки.

Нині, як стверджує пан С. Типіко, економіці вже ніщо не загрожує. Хоча курс купівлі долара в обмінних пунктах на рівні 5,45 вперто свідчить про конкретику протилежного. Зокрема ціна на яйця підскочила до 4,0 грн. Але, попри оптимістичні очікування м’ясопереробників, попит на цей продукт різко впав після того, як у гумористичний сюжет із розтіканням жовтка по достоїнному піджаку було внесено суттєві корективи несподіваним повідомленням від органів.

Тобто, через тиждень після всесвітньо відомого факту одностайного жбурління, яке миттєво викликало “різке зниження артеріального тиску” в кандидата на пост глави держави, органи раптом пожурили в громадян заявою про те, що знайшли металеву кульку діамет-

ром 1 см і камінчик — 5 см, “які могли використовуватися для нападу”. Причому, як зазначається в заяві органів, “є підстави вважати, що металева кулька рухалася з великою швидкістю, і цілком можливо...”

Я зателефонував до відомого фізика й попросив прояснити ситуацію, тобто, чи “можливо”: якщо з урахуванням “могли використовуватися”, “цілком можливо” і “з великою швидкістю”, без жодних слідів на тілі (себто синців), — то що це?

Фізик відреагував у тому сенсі, що НЛО — не його профіль, анекдотів вистачає без нього, а від органів слід чекати всякого, особливо з огляду на справу Гон’адзе та інших резонансних убивств.

Тим часом, як повідомила пані, що торгує на майдані Незалежності, народ реагує збільшенням попиту на дві брошури: “Конституція України” і Закон “Про міліцію”. Мабуть, сподівається там знати способи законного захисту в ситуації, коли “доводиться стикатися з різними зловживаннями з боку...”, особливо якщо органи пред’являтимуть до них претензії на кшталт “цілком можливо”, “могли використовуватися для нападу” і “є підстави вважати”. Бо не кожен має 500 грн. для тренінгу на семінарі.

Ясно одне: після швидкоплинної моди на яйця вже спровоковано різке підвищення попиту на кульки малого діаметру.

Чи захистять нас брошури від органів?

● Євген ГОЛИБАРД

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

ПОВІЛЬНІ КРОКИ ДО СОТУ

Вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) є необхідною умовою забезпечення поступової інтеграції України до Європейського Союзу.

6 жовтня відбулося друге засідання Спільної парламентсько-урядової комісії з інтеграції України до СОТ. Голова української делегації, перший заступник міністра економіки та з питань європейської інтеграції Валерій П’ятиницький повідомив про хід переговорного процесу.

З початку 2004 року відбулося вже три засідання робочої групи з розгляду заявки України про вступ у цю організацію та проведення двосторонніх переговорів. Станом на 30 вересня 2004 року Україна підписала 25 двосторонніх протоколів з доступу до ринків товарів та послуг. У рамках двосторонніх переговорів погоджено більше 95-ти тарифних позицій. Неузгоджені позиції складають, в основному, ставки мита в сільськогосподарському секторі, доступу до ринку аудіовізуальних та фінансових послуг.

Наступне засідання робочої групи щодо вступу України до СОТ відбудеться у першому кварталі 2005 року. До зазначеного засідання Україна повинна надати відповіді на коментарі та зауваження країн-членів робочої групи.

● Ірина КОЛЯКА

БЮДЖЕТ

ВАЛЕРІЙ АСАДЧЕВ: «ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ СЕБЕ НЕ ОБДІ-

“Цього року, всупереч Бюджетному кодексу, який надає місцевим бюджетам самостійності, проект бюджету — 2005 сформований урядом “у зворотному напрямку — від консолідованого балансу”, — повідомив народний депутат України, заступник голови Бюджетного комітету, член політичної групи “Українська народна партія” Валерій АСАДЧЕВ у прямому ефірі Національного радіо. “Тобто, уряд обраховує консолідований бюджет, а потім від загальної суми обраховує розмір трансфертів місцевим бюджетам”, — повідомляє депутат. І при цьому наголошує, що “подібний принцип формування не враховує всіх потреб місцевого бюджету”.

За словами Валерія Асадчева, “з проекту бюджету—2005 видно, що 70—80 % коштів місцевих бюджетів будуть витратитися на виконання загальнодержавних функцій замість виконання власних. Але цього року ситуація погіршується через те, що місцевим бюджетам передають функції утримання місцевої міліції, однак кошти на це надаються з державного не в повному обсязі”, — наголошує він.

Інша суттєва проблема місцевих бюджетів, на яку вказує Валерій Асадчев, — “викликана тим, що проблеми місцевих бюджетів давно вже стали “хронічними”, вони переросли в проблеми розвитку. Тепер, навіть за умови, коли місцевий бюджет навчився “викручуватися” зі своїми поточними питаннями, він не має можливості впоратися із накопиченими: відбудувати місцеві заклади культури, оснастити занедбані пункти охорони здоров’я тощо, але й чекати допомоги від державного — марна надія”, — констатує депутат.

Таким чином, Валерій Асадчев робить висновок, що “відносини між державним та місцевими бюджетами цього року відбуваються за принципом “я себе не обдлив?”

● Тетяна ЦИБА

НЕ ВИБОРИ, А ВИБІР

Доброго дня, дорога газето!
Дорога не ціною. Дорога тим, що в сьогоднішньому брудному потоці низькопробної російської інформаційної преси, ти — наче промінь світла в темряві. Великий уклін тим людям, які в сьогоднішній важкий період знайшли кошти для того, щоб це проміння заглянуло в кожне вікно й містечко. На жаль, тираж замалий, але як було б добре, коли б у наші холодні й “темні” домівки стукало ваше “Без мови немає нації”. Можливо, в когось і прокинулася б врешті ота національна совість, яка зараз чомусь спить мертвим сном.

Так боляче споглядати все, що сьогодні діється у нашій державі. Я так люблю мову, історію, літературу, і тому не можу байдуже спостерігати, як топчуть наші національні скарби. Інколи до болю хочеться кричати: “Та що ж ви робите?”. На жаль, мене ніхто не чує — ні мене, ні жменьку таких, як я. Мені 20. І я хочу не такого майбутнього. Мені страшно, коли я думаю, що на нас чекає.

Зараз наша держава стоїть на порозі великого кардинального перелому в своїй історії. Адже після виборів-2004 стане відомо, якими шляхами ми підемо далі. На превеликий жаль, наші збайдужілі й затуркані люди надзвичайно інертні в питаннях політики і за подаровану на майдані курочку готові єдине, що ще залишилося у них, — свій голос віддати бозна-кому. Куплені ЗМІ подають інформацію такою, як треба замовнику. Нерідко в низькотиражних місцевих газетах невідомо звідки з’являються замітки, а то й цілі рубрики на зразок “Програми уряду в дії” на підтримку, звичайно, діючого Прем’єр-міністра. Підписані вони прізвищами та ініціалами автора, правда, хораз

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

іншого. А хто ця людина? Пересічний громадянин? Не вірю. Ну немає в нашому сьогоднішньому таких зрушень, які б стали помітними широкому загалу! Наприклад, ціни. Піднімають їх без кінця і міри, і на відсотків 10—20, а потім знижують — на 2—3 %. Проте на весь голос скандують про свої досягнення у зниженні цін.

А тепер “маємо те, що маємо”. Ні, не правда, людоньки, маємо те, чого вартуємо. Бо ми з самого початку нашої історії звикли з кимось радитись і в когось просити права жити на своїй землі й мати свою владу, звичайні закони. Нашу еліту — “мозок нації” — віками топтали, принижували й нищили.

Соромно перед тими, хто пройшов сталінські катівні, хто впав під Крутами й Базаром. Перед тими матерями, які віддавали своїх дітей, знаючи, що вони не повернуться назад. Бо сини й дочки гинули всюди: у криївках, у таборах, у тюрмах і в боях.

У моему селі був випадок, коли у криївці, яку виказав зрадник, загинули два брати й сестра — троє дітей однієї матері (!). У неї не залишилося нікого. Коли селом на возі везли їхні тіла, то доччині коси тягнулися за возом по дорозі. Мати, повна розпачу, чорна від горя, стояла на воротах і мовчала. А московські кати хотіли знати, чий це діти, от і стояли на другий день під церквою, щоб побачити, хто прийде в чорній хустині. Та вона прийшла в білій. І небо падало до її ніг, та вона йшла. Вона не дала їй поглумитися над її горем, над пам’яттю про дітей. Весь біль і мука нашої неньки-України вмістився в її занімілому серці. Вона поспівала за цю ніч. Пізніше вона збере в криївці кров своїх дітей і закопає вдома під яблунею. Вона йтиме туди, як на Голгофу.

Тож пам’ятаймо про це, йдучи в жовтні на вибори.

● **Л. КУРИЛЯК,**
Івано-Франківська обл.

фото Ганни Оберської

ЗА ЛЮДИНОЮ ДОБРА СЛАВА ЙДЕ

Хотіла б згадати один невеличкий сюжет — на додаток до публікації інтерв’ю із сестрою В. А. Ющенко (“Слово Просвіти”, № 39 ц. р.).

Розповім те, що чула в Київському музеї Лесі Українки, де працювала 25 років тому. Тоді лише сходила політична зоря Віктора Ющенка. Ще зовсім небагато ми знали про нього. І коли в нашому музеї почала працювати наглядською меморіальною кімнатою Лесі Українки жінка-пенсіонерка, яка перед цим працювала в Національному банку на посаді інженера, ми, звичайно ж, кинулися до неї, щоб розпитати, який же той банкір Віктор Ющенко. Анна Опанасівна Савченко (так звали цю жінку, росіянку за походженням, дружину офіцера-українця, яка, до речі, на старість літ дуже бідкала-

ся, що не вивчила свого часу української мови — “якось не було потреби”, — знічено пояснювала вона) починала розповідати, наголошуючи на скромності, виваженості, стриманості, порядності свого колишнього керівника. А ще з захопленням розповідала про те, як любить він книги, як опікується мистецтвом і, зокрема, плекає картинну галерею Національного банку. Розповідала, як уважно ставиться він до своїх підлеглих, як піклується і про тих, хто ще працює, і про непрацюючих уже пенсіонерів. Наводила конкретні приклади, що торкалися її особисто. І раптом повідала епізод, який мені запам’ятався. Національний банк готувався до ремонту приміщення. Вона, як інженер, повинна була зробити відповідну документацію,

ДО СЛОВА

усі закутки обійти, все необхідне зафіксувати. Вона й почала те робити. Але яким же було її здивування, коли раптом поруч із собою побачила Віктора Андрійовича: до всього йому було діло, і він допоміг своїй підлеглий. І підтвердити мої слова можуть ті співробітники Київського музею Лесі Українки, які працювали там у 1990-х роках. На жаль, А. О. Савченко незабаром перенесла інсульт, стала інвалідом і за декілька років померла. Але навіть відвідуючи її, хвору, вдома, ми завжди бачили, що не лише музейники не забувають цієї немічної жінки, а вона підтверджувала: “Так, традиції, започатковані колись Віктором Андрійовичем, живуть”.

Як мені здається, поведінка Віктора Ющенка у звичайних обставинах — вдома, на роботі, — без пози й іміджемейкерів, — багато про що розповідає і підтверджує зайвий раз правильність нашого вибору.

● **Алла ДИБА**

АНАЛОГІЇ

Історія вчить тому, що вона нічому не вчить. Дуже хочеться, щоб український виборець 31 жовтня спростував цю тезу.

Як відомо — їх було двоє. Хоча, в дійсності, їх повинно було бути значно більше. Але, очевидно, як це здебільшого трапляється, та решта повинна була лише створювати відповідний фон. Тож не дивно, що з плином часу в нашої пам’яті навіть їхніх імен не залишилося.

Один — тихий, совісний, світлий — був наче не зі свого жорстокого часу, не зі своїх людей — увесь час говорив про совість і мораль, про необхідність дослухатися до внутрішнього Бога. Він закликав до вспрощення і любові, через що не гонив від себе навіть митників та повій, таким чином визнаючи і їхнє право на спасіння.

Інший — цілеспрямований, напористий і чіпкий, — як вишколений пес, був завжди готовий вчепитися супротивнику в горлянку. Розбійник, котрий, кажуть, не раз сидів у в’язниці, у досягненні мети ладен був йти по кістках, не гребуючи найбруднішими засобами, змітаючи на своєму шляху все і всіх, живучи за принципом “мета виправдовує засоби”, і в її досягненні не зупинявся навіть перед душогубством.

Вони були такі різні, як п’ятьма і світло, як Бог і диявол, як добро і зло, як друг і ворог.

«ХОЧЕМО ВАРАВУ!»

Ви думаєте, я маю на увазі Ющенка та Януковича, враховуючи всім відомі колізії і затертій сюжет? Зовсім ні! Я кажу про Христа і Вараву.

Це Христа, як тепер Ющенка, називали й занадто інтелігентним, і занадто добрим, і занадто слабким як для правителя, котрому можна довірити владу над таким розпоясаним народом. Тоді теж, як і сьогодні, вони хотіли “твердої руки”, тому й підносять її за Януковича чи то пак за Вараву.

Звісно, Ющенко — не Месія, а Янукович — не Вараву. Більше того — Януковичу далеко до Варави. Вараву боровся проти Риму за визволення свого народу, і хоча до Христа йому не дорівнятися, у порівнянні з Януковичем у нього є немало чеснот та яскраво виражених національних рис, якраз тих, яких Януковичу бракує.

Як би ми не хотіли, ми не можемо втрутитися в перебіг історичної драми й повернути час назад, а от за якими сценаріями будуть розвиватися сюжети нинішніх п’єс, залежить від кожного з нас, і як би ці події не нагадували віртуального кінотеатру, вони відбуватимуться насправді.

Тогочасний виборець перед лицем Пилата, так само як сьогодні,

вибирав поміж двох сил, і він зробив свій проклятий у віках вибір, вважаючи, що вибрав правильно. У нас, дякувати Богу, немає пилатів, зате їх із лишком компенсують юди і каяфи, котрі зраджують уже навіть не за гроші, а просто тому, що зраджують, вже не кажучи про легіони фарисеїв, котрі, аби не випустити з рук влади, готові на все, навіть підштовхнути до прірви темний, обдурений натовп.

Минулі події для нас — лише історія, де нам залишається хіба що жалкувати за тим, що трапилося, бо нам здається, що, якби ми тоді жили, то не дали б себе ошукати й поміж двох сил вибрали б Христа, а не Вараву. В такому разі — у нас є шанс! Шанс на те, що сьогодні, попри всі намагання провладних фарисеїв ввести нас у блуд, ми — не обманемося.

Стоячи перед лицем історії, перед історичним вибором, перед уявним Христом і не менш уявним Варавою, — кого ми виберемо тепер? Невже історія нічого нас не навчила? За ким підемо? Прозріємо чи й цього разу ми знову будемо темним, розлюченим натовпом?

Чому опонентів Ющенка так дратує, коли він говорить про любов, мораль і совість? Може, тому, що, подібно до Христа, котрий ви-

ганяв нечистих духів і вселяв їх у свиней, відчуваючи себе такими, вони розуміють, що інакше, як у прірву, їм нікуди йти, бо живуть на інших, низьких вибрацях?

Видно, недарма демон непокоїться і терпить справжній біль, коли людина молиться або коли горить свіча чи в церкві дзвенить дзвін, бо відчуває, як втрачає над людиною свою владу. Отак, коли Ющенко говорить про любов, відчуваючи, що втрачають над суспільною душею контроль, біснуються фарисеї від влади.

А чи подумав хто, що, може, поява такого лідера свідчить про те, що наближається нова ера — ера любові? Може, нарешті, настав час прийти тому довгоочікуваному апостолу “правди і науки”, появу якого пророкував Поет, на зміну деспоту та примітиву?

Подумайте, чому їм так полюбився Вараву? Може, тому, що найвища державна влада, борячись з Ісусом, подавала його в такому світлі, щоб народ повірив, що Христос — зло, і всі їхні сподівання — на героя типу Варави? Мовляв, Христос — нездара чи то пак інтелігент, — чи може така слабка людина привести до перемоги народ? А Вараву чи то пак Янукович — розбишака й “свій в дошку” хлопець!

Гаразд, люди вибрали Вараву: люди зробили (будемо вважати) свій свідомий вибір і вибрали того, кого хотіли. Вони до хрипоти кричали: “Хочемо Вараву!” і “Розпни його!”. Ми знаємо, чим це закінчилося. Але уявіть собі на хвилину, що було б, якби вони вибрали Іншого, не розбійника. Якими шляхами пішла б історія народу і всієї цивілізації. То, питається, хто програв вибори? І хто виграв від того їхнього вибору?

Щоб там не казали, але як тоді, так і сьогодні, в кожній людині є вибір, і вона його робить поміж світлом і темрявою, поміж добром і злом, поміж Христом і Варавою, поміж Ющенкою і Януковичем. Людина кожної хвилини робить якийсь вибір, що буде краще для неї, для її родини, для її майбутнього, для наступних поколінь, і вона робить його у відповідності до власного сумління. Це той вибір, який ми реально повинні зробити зараз, — до речі, вибір, якого у багатьох поколінь наших співвітчизників ніколи не було саме тому, що їм завжди пропонувалося зло і зло, і якщо ми змарнуємо його через те, що були засліплені, розлючені, тому що нам заплатили, — та мало там що — і знову оберемо зло, то кусання ліктів — це єдине, чим ми будемо займатися решту життя.

● **Борис ГУМЕНЮК,**
літератор

НОТАТКИ НЕБАЙДУЖОГО

Здавна людина прагнула мандрувати. Під час таких мандрів здійснювалися великі й менш значні відкриття. Інколи люди потрапляли в пастки, інколи — здобували славу й визнання, а інколи — залишалися назавжди в тих місцях, куди занесли їх доля. Багатьом мешканцям столиці притаманне прагнення до подорожей. І, на відміну від мешканців невеликих містечок, сіл та селищ, вони мають чудову можливість вирушити в подорож, не полишаючи свого рідного міста. Вулиці столиці мають безліч цікавих і приємних несподіванок, а особливо нині, коли вони змінюють свої традиційно кострубаті й недолугі назви.

Змінювати назви вулиць у столиці вміють, інколи навіть дуже швидко. Проходить у країні, скажімо, рік якоїсь сусідньої держави — і відразу ж на мапах з'являється проспект, бульвар чи вулиця в ім'я нерозривної дружби. Іноді ця дружба така запальлива, що аж відвертає. Так, так, це стосується саме новоствореного Московського проспекту. Цей проспект ще донедавна був таким собі проспектом Червоних Козаків, і, логічно, мав би колись змінити назву, ну, хоча б на проспект Козацький, — це було б доречним. Та прогнати чиновники в українських кабінетах уміли завжди. Завжди й догоджати вміли, а особливо — Росії, а особливо в Рік Росії в Україні. Спину так прогнули, що аж хрускіт луною пішов вулицями матері міст Руських.

Десять там у чиновницьких кабінетах зароджуються ідеї, їх виношують, обмірковують, а потім видають нагора. З тих самих кабінетів до нас — до людей — доходять лише уривки тих великих і грандіозних ідей. Так ми дізналися про міщанське обличчя Києва та про планомірне викорінення цього міщанства хоча б у архітектурі, будинках. Дізналися також, що трамвай — найнебезпечніший, найшкідливіший, найдорожчий і найнепотрібніший вид міського пасажирського транспорту. Тому в столиці й триває знищення цього найстарішого виду транспорту. Також доведено до відома громадян те, що планету нашу неодмінно спіткає лихо парникового ефекту. І знову наша столиця не пасе задніх. Тому в аврально стислий термін на центральному майдані було зведено декілька — “високохудожніх”, “комфорта-

бельних”, “приємних для ока” — теплиць.

Загнані в глухий кут і справи з перейменуванням та відновленням назв київських вулиць. Придбавши нову мапу, кияни вільно можуть ознайомитись із пам'ятками київських вулиць, бо достеменно їм відомо, що, хоч і написано на папері “вулиця Велика Васильківська”, та насправді цю вулицю слід шукати під назвою Червоноармійська, а вулиця Антоновича — це все та ж сама вулиця Горького. А як бути гостям столиці? Їх щоденно вводять в оману таблички на київських будинках. Важко віднайти на Печерську вулицю Івана Мазепи або на Лук'янівці вулицю Січових Стрільців. Ще не дали згоди ті, хто вважає й до нині Івана Мазепу — зрадником, а Січових стрільців — бандитами, на перейменування вулиць. Усі ніби й

Війська Запорозького, Центральної Ради, Пилипівської Битви, Берестецького поля тощо. Столиця неодмінно мала б поєднати в своїх вулицях події, факти, історичні віхи як самого Києва, так і України в цілому. І вулиць, і проспектів для таких назв більш ніж достатньо. Теперішні проспекти та вулиці: 40-річчя Жовтня, 50-річчя Жовтня, Радянської України, Фрунзе, Урицького, Ілліча, Бонч-Бруєвича, Профінтерну, Дніпродзержинська. Окремим великим абзацом виступають вулиці, першою частиною яких є “червоно-”: гвардійська, прапорна, заводська, партизанська, ткацька, флотська тощо, та безліч інших, які могли б мати наші українські назви. А слово “червоний” щоб уживалось у назвах, близьких кожному українцю: вулиця Червоної Калини, площа Червоної Руті. Варто було б,

ПОДОРОЖ ІЗ БРЯНСЬКА В ЯКУТСЬК, НЕ ПОЛИШАЮЧИ СТОЛИЦІ

“за”, та серед тих усіх є хтось більш вагомий, у його руках і важелі впливу. Впливові чиновники не завжди займаються своєю справою, а інколи нею взагалі не займаються. Зате вони керують, вказують, допомагають, радять. А коли б кожен займався своїми справами, то було б приємно прогулюватися вулицями Києва й відчувати, що ти — в столиці України, а не в будь-якому іншому напівпровінційному радянському місті. І тоді кожен киянин із гордістю водив би своїх гостей вулицями цього міста. І вулиці могли б мати чудові назви. Назви наші — українські, життєствердні, величні. Бо історія й культура наші — давні, а традиції — глибокі. Народ працьовитий і щиросердний. Тому гарно було б прогулюватися проспектом Щастя, вулицею Коханя, вулицею Чумацький Шлях (і щоб вона лишалася Чумацьким Шляхом, а не “Млечним Путем”), як це часто-густо буває з вулицями Северна, Промислення, і вже просто сміх бере, коли кажуть вулиця Оросітельна, бульварами: Трипільської культури,

щоб за назвами вулиць можна було вивчати історію — історію України, а не історію Малоросії. Бо вулиць із Героями — Сталінграда, космосу, Севастополя, війни, оборони — хоч відбавляй, та чомусь немає в столиці вулиць Героїв Крут, Героїв Берестечка, Героїв Конотопу. Всі ці події в житті нашої держави варті неабиякої уваги. Обійшли київські вулиці й видатних українських людей. Не шукайте, бо не знайдете серед вулиць Бєлінського, Добролюбова, Громова, Ілліча, Лебедєва-Кумача, Маяковського, Дубініна, Фадєєва, В. Ульянова, Пугачова, Крупської вулиці із іменами українських співаків, музикантів, літераторів: Анатолія Солов'яненка, Володимира Івасюка, Миколи Хвильового, Пантелеймона Куліша, українських політичних діячів: Степана Бандери, Симона Петлюри, Володимира Винниченка, українських історичних постатей: Петра Могили, Виговського, Дорошенка, Данила Галицького, князів Острозьких, Михайла Максимовича.

Наша рідна столиця, зазнавши впливу колишньої

імперії, ще до нині має неабиякий багаж. Запроваджені колись гасла: “Наближимо околиці до рівня центру” або ж “Місто без околиць” діють успішно й сьогодні. На пальцях однієї руки можна порахувати тих киян і навіть таксистів, які зможуть зорієнтувати вас щодо знаходження вулиць: Козацька, Ужгородська, Гулака-Артемівського (десь на Деміївці, на так званій Ширмі), Квіткі-Оснєв'яненка, Хортицька, Закарпатська, Самбірська (всі на Мишові), Українська (на Сирці), Кобзарська, Канівська, Чигиринська, Моринська (в районі площі Шевченка). Та й сама площа Шевченка — це справжнісінькі висілки. Жодна з цих вулиць не є бодай центральною чи головною навіть у тих віддалених районах Києва, де їй випала доля знаходитися. Вийшовши з метро чи тролейбуса, ви ніколи не втрапите прямо на жодну з перелічених вулиць, чого не можна сказати про вулиці Урицького, Фрунзе, Горького, Щорса, Якіра тощо.

Погляньте на мапу і ви відразу помітите, що в різ-

них районах нашої столиці всі українські, національно приналежні назви вулиць компенсуються, урівноважуються назвами російськими або ж советськими, що є тотожним. Наприклад, вулиця Козацька перетинається з Майкопським провулком, вулиця Рильського — з Тобольським провулком, вулиця Феодосійська — з Серпуховським провулком, вулиця Корсунь-Шевченківська — з Можайською вулицею, вулиця Івана Франка — з вулицею Чапаєва, вулиця Олесь Гончара — з Тургенєвською вулицею та Чеховським провулком, вулиця Золочівська перетинається з вулицями Орської та Карельської, вулиця Черкаська — з вулицею Баумана, вулиця Козелецька — з вулицею Радіщева, вулиця Олексі Довбуша — з вулицею Новоросійською, і ще безліч прикладів можна навести, мандруючи мапою Києва.

До неможливого люблячи колись називати вулиці російськими іменами, проявляючи неабияку вірнопідданість. Жодне з міст Росії не може похвалитися такою багатою колекцією географічних об'єктів, що використовуються у назвах своїх вулиць. Зі столицею можуть хіба що позмагатися наші рідні українські міста, особливо південно-східні, де повністю відсутні ознаки національного. Винятком може бути самобутня, традиційно-оригінальна Одеса. В усіх інших столицях (Корабелов, Шахтёрской, Таврійской) оригінальними є хіба що назви вулиць, приналежні до професійної діяльності того чи іншого регіону. Та повернімося до столиці. Столиця рясніє назвами: Амурська, Астраханська, Брянська, Єнісейська, Іртиська, Волго-Донська, Іжевська, Кисловодська, Кузбаська, Курська, Орловська, Оскольська, Псковська, Саратовська, Ставропольська, Тагільська, Таганрозька, Уссурийська, Челябінська, Якут-

ська, Ямська тощо. Явище це — не випадковий збіг обставин, а, швидше, цілеспрямована дія в минулому на виконання вказівок Москви, а нині і своїх прихвостнів вистачає, щоб усе залишалося без змін. Залишаються незмінними неокеровані назви вулиць нашої столиці, які дуже далекі від притаманної українцям мелодійності та милозвучності. І як би не виправдовували необхідності зберегти старі назви вулиць, але назви деяких необхідно змінити обов'язково. Такі назви вулиць, як Бугорна, Овражна, Регенераторна, Профінтерну тощо підуть у небуття безболісно. Найкращою ілюстрацією занедбаної ситуації з назвами вулиць в Україні є нещодавно приєднане до Києва селище Бортничі. Тут просто-таки клад совєцьких топонімів. Саме такою є ситуація в переважній більшості міст та сіл України. Написавши листа до держадміністрації будь-якого населеного пункту України, вкажіть в адресі вулицю Радянську або Совєцьку (залежно від регіону), і ваш лист обов'язково віднайдє адресата. Крім зазначених вище, в тих-таки населених пунктах ви обов'язково натрапите на вулиці: Кірова, Дзержинського, Карла Маркса, Жовтневої Революції, Леніна.

Та, на щастя, історія наших міст надзвичайно багата. Поволеньки, починаючи з заходу, відбувається зміна спочатку в свідомості люду нашого українського, а згодом — і в ставленні до наведення порядку у власному домі. Повертаються із забуття як самі герої наші, так і назви вулиць на їх честь. Звичайно, хотілося б максимально пришвидшити цей процес. Та вже зараз діти наші знають набагато більше про себе як українців, ніж батьки їхні. Мешканці всієї України в переважній більшості ідентифікують себе винятково як українців. Тобто, процес пішов. Колесо свідомості було зупинене та спрямоване в українську колію. Тепер воно рухається у потрібному нам напрямку. Зупину рухів цьому немає і не буде.

Буде свято й на нашій — Українській — вулиці!

● **Ярослав ФЕДЮК**
Фото **Г. ОБОРСЬКОЇ**

ПЕРЕДПЛАТА 2005

ПОДАЛЬША ДОЛЯ ПРОСВІТЯНСЬКОГО ТИЖНЕВИКА

У ВАШИХ РУКАХ!

СЛОВО — **ЦЕ ВАШ ВИБІР!**

РАЗОМ

ПЕРЕМОЖЕМО!

ВАРТІСТЬ ПЕРЕДПЛАТИ

НА РІК	37 грн. 86 коп.
НА ПІВРОКУ	19 грн. 18 коп.
НА МІСЯЦЬ	3 грн. 41 коп.

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

30617